

B1 forelæsninger efterår 2007

Sted: Danmarks Pædagogiske Univesitet

Marginalisering og forståelse af psykiske konflikter - på baggrund af subjektvidenskabelig tilgang.

Underviser: Kalle Birck-Madsen, cand.psych., ekstern lektor

[Del 1: 22.10.2007 Marginalisering og psykiske konflikter alment](#)

[Del 1: Forelæsning inklusiv separate tavler](#)

[Del 2: 19.11.2007 Marginalisering og psykiske konflikter konkret](#)

[Del 2: Forelæsning inklusiv separate tavler](#)

Del 1: 22.10.2007 Marginalisering og psykiske konflikter alment

PRÆSENTATION	4
STEDET OG PRAKSISFELTET	5
EN LOKAL OG STEDBUNDEN PRAKSIS SAMMENHÆNG	5
DET SOCIAL-KLINISKE GENSTANDSFELT	5
PRAKSISFELTET I SIN NUTID	6
PROBLEMBESTEMMELSE	7
MARGINALISERING OG PSYKISKE KONFLIKTER	7
AT TÆNKE OM DEN FORM, DER SPONTANT TÆNKES I.	9
PRAKSISFILOSOFISK TILGANG TIL GREB OM DEN SIG UDVIKLENDE PRAKSIS	10
ARBEJDETS STRUKTUR	11
DEN KRITISKE PSYKOLOGI. LOKAL 2007	12
KRITISK PSYKOLOGI I LOKAL HISTORISK BELYSNING	14
DEN KRITISKE PSYKOLOGI SOM SUBJEKTVIDENSKAB	15
PRAKSISFORM SOM SAMFUNDSHISTORIENS ALMEN SELVUDTRYK.	19
KVALIFICERING AF ET PRAKSISPROBLEM.	19
TERAPI OVERFOR MARGINALITET OG PSYKISKE KONFLIKTER.	19
KRITISK PSYKOLOGI OG DIVERSE TERAPIBESTEMMELSER.	21
TERAPI SOM SÆRLIG FORM FOR SAMFUNDSMÆSSIG-MENNESKELIG ARBEJDSVIRKSOMHED.	21
KONCEPTET OM 'SOCIAL-KLINISK' ARBEJDSVIRKSOMHED.	23
TEORETISKE RESULTATER.	26
Nødvending for det menneskelige subjekt.	27
TILBAGE TIL UDGANGSPUNKTET.	27
SUBJEKTPERSPEKTIVET PÅ TERAPEUTISK ARBEJDE.	29
TERAPIENS DOBBELTE PROBLEM: EN LIDELSESBEMSTRINGS PROCES	29
PRAKSISFORMSTERRORI SOM KOOPERATIVT UDVIKLINGSGRUNDLAG FOR SPECIFIK ARBEJDSVIRKSOMHED	32
Skitse A: Fremmedbestemt situation for opstilling af fælles handleskridt	32
Skitse B: Bestemt sammenhæng for problemformulering	33
Skitse C: Terapibehandlingsprocessen: det uløste fælles som det drivende tredje	34
Fra familieflok til kollektivitet	36
SOCIALE SUNDHEDSHUSE	38
KONFLIKTEN SET FRA OVEN	39

HOLDUNDERVISNING	40
DET TERAPEUTISKE.	41
Til problemstillingen om autoritet.	43
At være sin egen begrundelse	44

Del 2: 19.11.2007 Marginalisering og psykiske konflikter konkret

Indledning	45
Figur. Konkretum: foreløbigt produkt af udviklingsforholdet mellem alment og enkelt.	47
Del I: Udgangspunkt	47
Figur: At starte med den udviklede genstand	49
Problemet om den manglende almenpsykologiske platform	52
Dobbeltopgaven i forskningsprocessen	52
Figur: Psykologiens historiske forsvinden - og genoplivelse	53
Mainstreampsykologien og Freud-Marxismens blinde plet	54
Psykologiske teoridannelser som abstrakte skemata	56
Homo Abstrakticus	57
De to akser i "Homo Abstrakticus"	58
Figur: Skitserer vi først dette menneske:	58
Figur: Konkrete angstformer	60
Figur: Angstovervindelse	62
At praktisere en enkeltteori	64
Del II: Konkrete praksisbegreber.	66
Figur. Subjektivt mulighedsrum. Individets dobbelte mulighedsforhold.	70
Livsførelsesbegrebet. Daglig livsførelse og det egentlige liv.	71

Del 1:

PRÆSENTATION

Velkommen til disse forelæsninger om "marginalisering og forståelsen af psykiske konflikter - på baggrund af subjektvidenskabelig tilgang.

Det drejer sig om 2 gange 3 B-forelæsninger, og 2 gange 3 C-holdstimer. Og formålet er, lige som for andre aktiviteter på Modul 6:

"At oparbejde kompetencer til praksisudvikling og intervention på baggrund af forskningsbaserede analyser af praksis.

Der arbejdes med, hvordan man på baggrund af forskellige teoretiske og metodiske tilgange kan formulere og reformulere praksisproblemstillinger og udpege forskellige forståelser og konkrete bud på praksisudvikling inden for eksempelvis offentlige og private institutioner, communities, organisationer, virksomheder eller alternative projekter.

Herudover reflekteres også, hvilken betydning det videnskabelige arbejde og intervention kan have for praksisfeltet og dets udviklingsbestræbelser, herunder refleksion over normative og etiske aspekter af egen praksis" (Studieordningen 2005).

Jeg skal søge at løse min opgave ved at invitere indenfor i min egen praksis, centreret omkring marginalisering og overvindelse af psykiske konflikter, og som søges løst i praksis gennem et konkret arbejde med "et socialpsykologisk fristed for understøttede unge".

Jeg skal løse min stillede opgave ved at søge at gå videnskabelig til værks i min fremlæggelse af praksis, og i mit forsøg på at åbne denne praksis for videre teoretisk refleksion og for videre praktisk handlen.

Jeg vil mao. lægge en teoretisk og metodisk platform frem, som skal spejle hvordan man bygger et problem og dets løsning op videnskabeligt. Med tiden til rådighed her, vil jeg kun kunne kradse lidt i genstandsfeltet og opgaven; - Men jeg håber at

det efterfølgende vil være muligt selv at arbejde videre med feltet, og med feltets centrale problemstillinger.

STEDET OG PRAKSISFELTET

Stedet hedder Gaderummet-Regnbuen, men kaldes bare Gaderummet. Det ligger på Nørrebro, i Rådmandsgade 60. Gaderummet er defineret som "et socialpsykologisk fristed for udstødte unge", og det består af en åben psykologisk rådgivning, et bosted for op til 30-40 unge, og et døgnåbent værested, uden anden kontrol end de tilstedeværendes brugerkontrol.

Gaderummet er en videreførelse og udvidelse af en psykologisk rådgivning, Regnbuen, der som et studenterinitiativ blev startet i 1984, og som blev funderet som 'en alternativ rådgivning på basis af et kritisk psykologisk grundlag'. Gaderummet etableres i 1996, og bliver i 2005 en selvejende institution.

Igennem alle årene, må det siges, har arbejdet været udsat for massiv kritik og vedvarende været lukningstruet. Og aktuelt er stedet også symbolsk bezat på 7. måned. Det kører lige nu uden midler og uden ansatte, det er helt "sin egen", men trods dette er der stadig døgnåbent, alle vitale funktioner fungerer såsom folkekøkken, den psykologiske rådgivning, det aktivitetsmæssige osv. Der foregår bare meget færre ting for de unge, der gæster stedet, bor der eller går i psykologisk rådgivning og terapi.

EN LOKAL OG STEDBUNDEN PRAKSIS SAMMENHÆNG

Man kan sige at Gaderummet udgør en lokal og stedbunden praksis, som hviler på en særlig konkretisering af en generel bestræbelse på at indføre, udvikle og viderebefordre et subjektvidenskabeligt standpunkt indenfor det psykologiske fagområde, der har at gøre med marginalisering og psykiske konflikter. Det angår således det almenpsykologiske, det klinisk psykologiske og det socialpsykologiske genstandsfelt, for så vidt der arbejdes med overvindelsen af sociale og psykiske problemer. Som koncept skal det benævnes med:

DET SOCIAL-KLINISKE GENSTANDSFELT

Selvom praksis er lokal og stedbunden, er det ikke således, at man ikke kan gøre udsagn gældende om objektivitet og sandhed.

Enhver praksis er jo lokal, lige meget hvor favnende eller perifer og minimal, den er. Det betyder bare, at objektivitet i form af almengørelse er knyttet til en vedva-

rende bestræbelse på at overskride en lokal og tidsbunden videnskabelig opgave., jf. Uffe Juul Jensen 19921.

Objektivitet er ikke her tilknyttet begrebet, men til udviklingen af praksis, og til grebet om denne sig udviklende praksis. Første gang dette formuleres er hos Karl Marx, der allerede i starten af 1840-erne satte sandhed som et praktisk anliggende på dagsordenen, frem for sandhed som et skolastisk spørgsmål om den korrekte udtale af verden. Marx omvender den hidtidige 'bevidsthedsfilosofi' hos Hegel til en 'praksisfilosofi', hvis formål er at hjælpe verden til at handle ud fra sig selv, sine egne love.

Videnskab er her meget enkelt. Videnskab er praktiseringen af 'alment arbejde', af arbejde der duer eller kan siges at være alment-dueligt. Det angår konciperingen af menneskelige virksomhedsprocesser, personlig arbejdsvirksomhed, der hjælper den enkelte og sammenhængen med at gøre verden begribelig for én, og dermed hjælper til med at gøre verden beboelig for dets mennesker. Jeg skal senere komme ind på mere specifikke træk ved det videnskabelige som begreb. Her skal blot nævnes, at det ikke er enhver almengørelse, der også er et videnskabeligt fremskridt. Almengørelse af magtforhold er det ikke, for magten kan ikke humanisere sig selv. Derfor er enhver almengørelse i form af iboende udvikling, ikke samtidig også en samfundsmæssig almengørelse. Dette betyder så ikke nødvendigvis, at almengørelse på grundlag af magtforhold er falsk erkendelse, men snarere at det er erkendelse, hvis status og gyldighed er magtbundet, og hvis anvendelse ikke i sig selv tjener samfundsmæssig almengørelse. For denne type almengørelse skal begrebet fremmedbestemthed indføres. En almengørelse under magtforhold er derfor kun en samfundsmæssig almengørelse i samme grad, som magten over det almengjorte er trængt tilsvarende tilbage.

PRAKSISFELTET I SIN NUTID

Det gælder for praksis - og for praksisudvikling og praksisforskning - at der må sættes af fra nutiden, fra den udviklede genstand, fra "oven af" kan man nærmest sige. For det er det aktuelle, hvad det end består af, der skal bringes videre, både åbnes i begrebets form, men dernæst også skubbet til, således at det medudvikler arbejdet i medbestemmende retning.

Samtidig må praksis eller praksisfeltet have nået en vis udviklingsgrad, før det kan gøres til genstand for erkendelse. Praksis må eksistere som en kontinuerlig form for

¹ Uffe Juul Jensen 1992: Humanistisk sundhedsforskning, Udkast nr.2.

praksis, før den kan gribes mhp. almengørelse; men samtidig må praksis også have en vis grad af stabilitet og kontinuitet, da den ellers ikke kan fastholdes på en entydig måde.

Kigger jeg på min praksis i dag, og på situationen der karakteriserer den, så er det en praksis i krise, da Gaderummet er i krise. Det er dog en krise, der strukturelt er kvalitativ forskellig fra tidligere kriser, idet krisen angår selve Gaderummets fortsatte eksistens som selvejende institution. Det kan derfor siges, at Gaderummets "videnskabelighed" er under pres, og vores forsøg på at udvikle vores arbejde ud over vores hidtidige horisont, den er i alvorlig krise. Alt kan ske! Vi har haft én lokal indbundethed, nu angår det fastholdelsen af det opnåede nye, der dog synes at støde os fra sig.

PROBLEMBESTEMMELSE

Det er sådan en problemsituation, jeg i det følgende skal tale ud fra. Ikke sådan at forstå, at alle problemstillinger omhandler skærpet udvikling eller undergang, men kun at kvalitative forandringer, såfremt de lykkes, har det. Så jeg håber, jeg også selv kan gå klogere hjem, ved at analysere her ud fra.

MARGINALISERING OG PSYKISKE KONFLIKTER

Det overordnede emne, "Marginalisering og forståelse af psykiske konflikter", som jeg skal sige noget om, fanger imidlertid mig selv ind som praktiker, der står i og med problemet. Kan jeg ikke selv, foregribende, løse mine udviklingsopgaver, bare for at bibeholde status-quo, vil jeg også miste mere og mere af overblikket over, hvordan det nye, til udvikling og overskridelse af det gamle, kommer til. Jeg vil - hvis jeg ikke løses min orienteringsløshed og personlige berørthed overfor genstanden, selv blive fanget ind af hele det, der karakteriserer genstanden. Problemet for Gaderummet, for mit praksisfelt, for mig som en aktuel praktiker, er det samme som for praksisområdets enkelte elementer og bestanddele.

Når man taler om "marginalisering og psykiske konflikter", så tales man også om udstødning, isolation, smerte, nød og muligvis også fornædning. Det er alt sammen problemer, der på den ene side er knyttet til og indvævet i den generelle produktionsproces; men det er samtidig problemer, som i den grad bliver samlet op - og gjort til genstand for løsningsforslag - så sker det udenfor og i konflikt med den produktionsbasis, der har givet anledning hertil.

Vores konflikter med at leve opstår i produktionen af vores liv og vores livsbetingelser; og i processen herom lurder hele tiden faren for, at den enkelte bliver skilt ud fra sine produktionsbetingelser med andre, og dermed udleveres til omstændighederne, til det forefundne og givne, til afmagt, til angst. Om det sker, og i hvilken grad det sker, det afhænger af karakteren af produktionsbetingelserne, og de dertil knyttede sociale relationer og forhold. Der er mange ord for problemstillingerne indenfor det sociale og sundhedsmæssige område, for eksempel:

- tvangs- og trangstilstande
- nød og krise
- vanskeligheder af særlig art
- ressourcemangel, rumbegrænsninger, interessediffusitet
- orienteringsløshed, stor personlig berørthed
- og endelig: det konfliktfulde, det stridbare, det voldelige, det berøvende, det krænkende.

Andre ord til området er for eksempel:

- afkoblingsprocesser; stemplingsprocesser
- marginaliseringprocesser; hjørnelser- og repressionsprocesser
- undertrykkelse; depriveringsprocesser
- intimideringsprocesser; krænkelsesprocesser
- udstødelserprocesser; mobbeprocesser
- opløsningsprocesser
- sindssyge processer; kriminelle tilbøjeligheder
- magtprocesser; solidaritetsprocesser

Teoribegreber, opbygget via phenografisk metode, indenfor Kritisk Psykologi er eksempelvis:

- indre/inderliggjort tvang (Ute Osterkamp), opportunistisk forholdemåde (Ute Osterkamp), selvfjendskab (K.Holz kamp) og ideologisk subjektion" (W.F.Haug), og sanselig antagonisme².

² Ute Osterkamp 76: "Grundlagen der psychologischen Motivationsforschung II", Campus, s.65n-66; Ute Osterkamp 79: "Emotionalitet, kognition, handleevne" i Dreier (red). "Den Kritiske Psykologi", Rhodos 79; Ute/K.Holz kamp 83: "Grundlegung der Psychologie", Campus, s.377ff; W.F.Haug 79: "Theorie über Ideologie", Projekt Ideologie Theorie (PIT) AS70, Argument, og W.F.Haug 84: "Die Camera obscura des Bewusstseins. Kritik der Subjekt/Objekt-Artikulation im Marxismus", Argument Sonderband 70, Argument; og for begrebet „sanselig antagonisme, se K.Birck-Madsen: „Bevidst sanselig virksomhed“, Forum Kritisk Psykologi.

- kollektiv varetagelse af personlig lidelse; tvangsovervindelse som enkeltstående lidelsesbemestring gennem egne klassebetingelser; afmagtsovervindelse som offentlig bemestring af privat produceret afmagt; samfundsmæssig afmagt; klassemæssig afmagt; kollektiv afmagt; personliggjort afmagt; kollektivt selvfjendskab; samfundsmæssiggjort isolation.

Praksisfeltet angår konkrete mennesker, der er stillet i nød- og trangssituationer, som de lider under i de social livssammenhænge og strukturer, som de indgår i, og som enten løser konflikterne op på en alment-duelig måde eller der sker en slags isolering af konflikterne – med de konsekvenser der så bliver følgen af denne tilgang til en ikke-løsning. En ikke-løsning kan samles i begrebet om 'den individuelle overforstillethed', at den menneskelige personlighed er blevet overforstillet sine sociale og sagsmæssige forhold, og det lider under ikke at kunne overvinde sine modsigelser, frem mod en også en 'medstillet' proces.

Jeg skal prøve at åbne dette felt kategorialt.

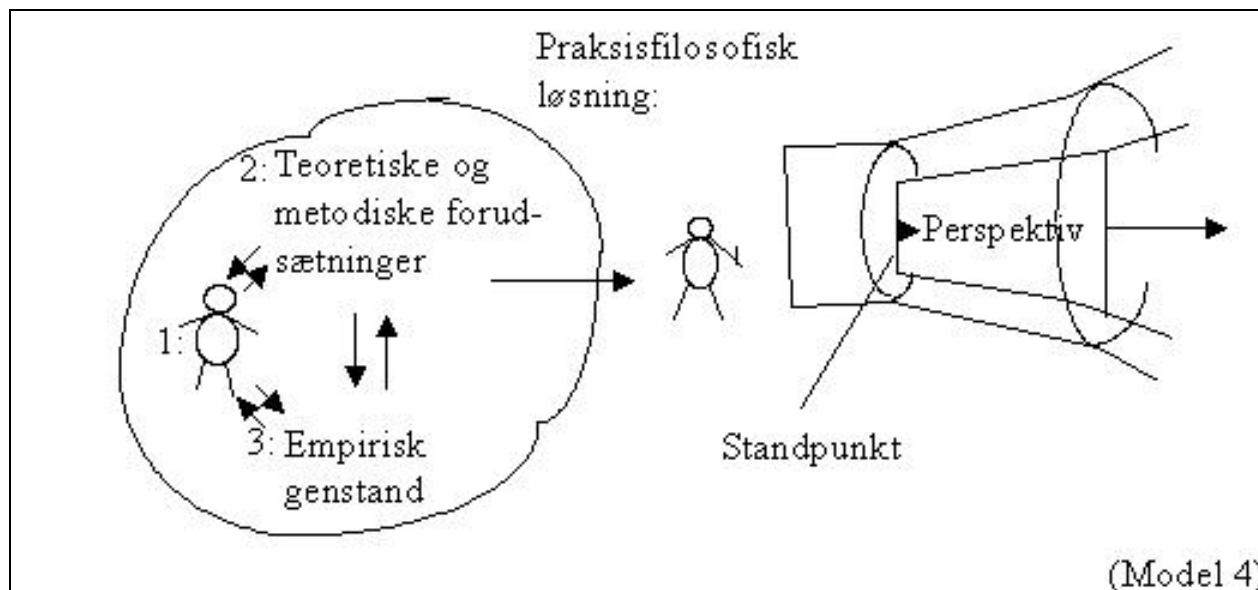
AT TÆNKE OM DEN FORM, DER SPONTANT TÆNKES I.

Hvordan sætte mig ud over dette, samtidig med at jeg selv er berørt og part i sagen. Jo. Den historiske metode: "At tænke om den form, jeg spontant tænker i", som W.F.Haug formulerer det på baggrund af Karl Marx, der sætter den historiske videnskab ind som alle videnskabers fader.

Generelt kan det siges, at griber man til nerven i et problem, da vil situationen ikke længere være den samme. Det vil afhænge af problemet og interventionsformen, hvad situationen bliver til og hvilke træk, der blotlægges for videre handlen. Lige så kan situationen være af en sådan art, at bestemt problemløsning anfægtes. Der er større interesser på spil, end hvad de involverede selv råder over. Det siger sig selv, at når man går efter nerven, efter det mest udviklede problem, dét problem hvis løsning bestemmer alle andre problemers videre plads, at griber man ikke ret, da kan konsekvenserne være fatale. Hele problemet, hele praksis, kan med ét tabes.

For striden, se til eksempel R.Nemitz 83: "Antwort auf Osterkamps kritik", AS72 s.144-154, Argument; Ute Osterkamp 83: "Ideologismus als Konsequenz des Ökonomismus. Zur Kritik am Projekt Ideologie-Theorie" i AS93 s.7-24, Argument; og W.F.Haug 83a: - "Hält des Ideologische Subjekt Einzug i die Kritische Psychologie", AS93 s.24-56, Argument Verlag.

PRAKSISFILOSOFISK TILGANG TIL GREB OM DEN SIG UDVIKLENDE PRAKSIS

I tilgangen optræder naturligt tre instanser:

- 1: Der er dem, der formulerer en opgave og udøver en aktivitet i forhold hertil;
- 2: Der er de forudsætninger af teoretisk og metodisk art, som der gås til opgaven med; og
- 3: Der er opgaven eller genstanden selv

Det drejer sig om udviklingen af problemet, dvs. problemudvikling, fulgt op i en problemformulering, der angiver problemløsning

Og ligeledes kan vi tale om tre metodologier, som et sådant arbejde kan strukturere sig ind efter, samt fremholde som heuristiske ledetråde for fortsat omgang med genstanden.

Marx har sat navn på disse metodologier³:

A. Trans-social relatering.

Det drejer sig om at relatere teori og fænomen til andre kontekster og tider, for herigennem at afdække hvad der er særligt netop ved det aktuelle forhold. Man opnår en afmystificering, relativering og definition.

³ Jvf. W.F.Haug: "Bestimmte Negation", Das Argument nr.74/1972 - oversat til dansk i Philosophia nr.1-2-3, 1979.

B. Standpunktsrelatering.

Det omhandler et udsagns relativisering til dets standpunkt, dvs. teoriens og fænomeners tilbageførelse til bestemte standpunkter.

I første omgang kan det ses som et sprogkritisk instrument. Men uden dette bliver, uden en relativisering, bliver diskussionen let til en strid om kejserens skæg. Fx i afklaring af produktivt arbejde. Når vareformer hersker, så er produktivt arbejde dét, der skaffer kapitalen profit. Om end reproduktivt arbejde ikke kan undværes, trods dets manglende værdi for den kapitalistiske vareform. Formen afslører et socialt forhold i dets modsigelsesfuldhed.

Eksempelvis striden mellem forpagteren og grundejeren. Fra ethvert standpunkt udspringer - kan man sige - et særligt perspektiv med særlige bestemmende modsigelser.

C. Standpunktstransformation.

Standpunktstransformation er den bevægelse, der på den ene side fremstiller fænomenet ud fra sine egne love, på den anden side er det samtidig den bevægelse, hvor praktikerne, forskeren, kobler sine egne antagelser om genstanden fra og til, afhængig af om de er genstandsrelevante. Det angår partitagen for genstanden, hvilket er udarbejdelse af isomorfi mellem de begrebslige forhold og de tilsvarende genetiske forhold for genstanden, og dette i perspektivet alment arbejde.

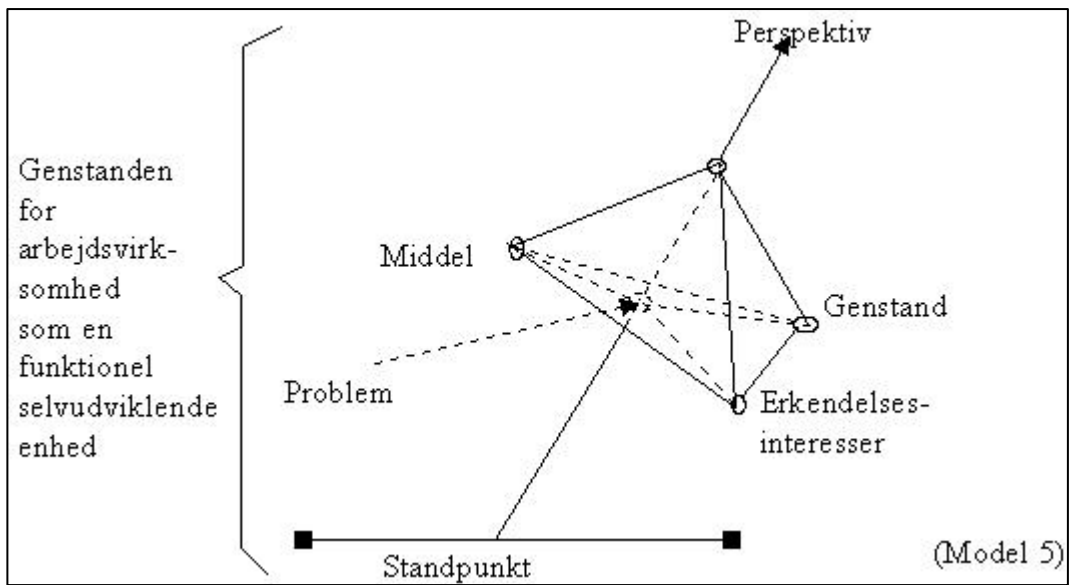
Den centrale og samlede opgave er standpunktstransformation - hvilket også er den mest upåagtede af Marx' tre metoder/metodologier - og netop dén opgave, der udgør den radikale omvending af Hegels bevidsthedsfilosofi, og dermed for svar på hvordan socialvidenskab skal opbygges. Man søger mao. at koble sig på arbejdets egen samfundshistoriske udviklingsproces, for herigennem at komme på sporet af de eksisterende love og lovmæssigheder, og skabe de nye.

ARBEJDETS STRUKTUR

Arbejdets struktur skal jeg lige berøre. Den kan med Marx bestemmes således: "Arbejdsprocessens elementære momenter er 1. den formålsrettede aktivitet eller arbejdet selv, 2. arbejdsgenstanden og 3. arbejdsmidlerne (arbejdsredskaberne)"⁴.

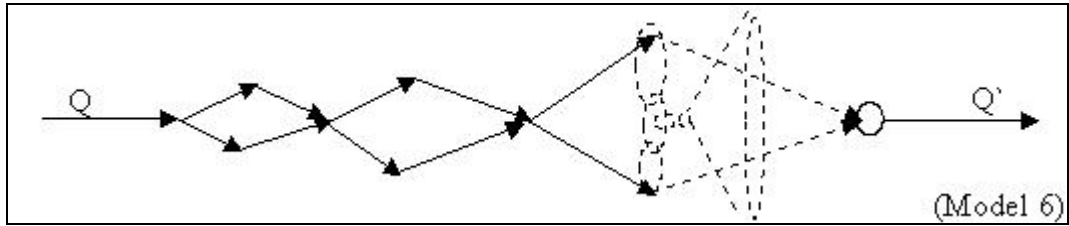
Udviklingslogisk kan genstanden for arbejdsvirksomhed skematiseres som følger:

⁴ S.193 i MEW 23 / s.303 i Karl Marx 70, Kapitalen, 1.bog 2.

Denne tetraede er at finde hos Marx - det allermest centrale sted, hvor Marx bestemmer arbejdet - og det skal her postuleres, at netop denne er den til grundliggende struktur for samfundsmæssig-menneskelig udvikling og for den bevidst formidlede skaben historie, og dette både i sociologisk og i personlighedsmæssig forstand.

Det som vi med tetraeden kan lægge bag os, er bevidsthedsfilosofiens manglende begreb om realhistorisk udvikling, idet binaritetstænkning kun tillader bestemmelse af spændingsophobning, spændingsudligning, ophobning på ny osv. osv. Det er altså denne (udviklings)model, der lades bag os:

Vi har nu nogle centrale "byggesten" til en at tænke videre med, søge at holde praksis for øje, søge at fastholde begrebets indhold til praksis gennem praksis selv.

DEN KRITISKE PSYKOLOGI. LOKAL 2007

Det er meget svært at finde andre traditioner end den Kritisk Psykologi, der konsekvent tænker historisk, ikke som idéhistorie, men som realhistorie. Som om man

ikke som enkeltindivid, forsker eller borger kan gøre sin indflydelse gældende på en samfundshistorisk arena, der samtidig er ens menneskelige ret.

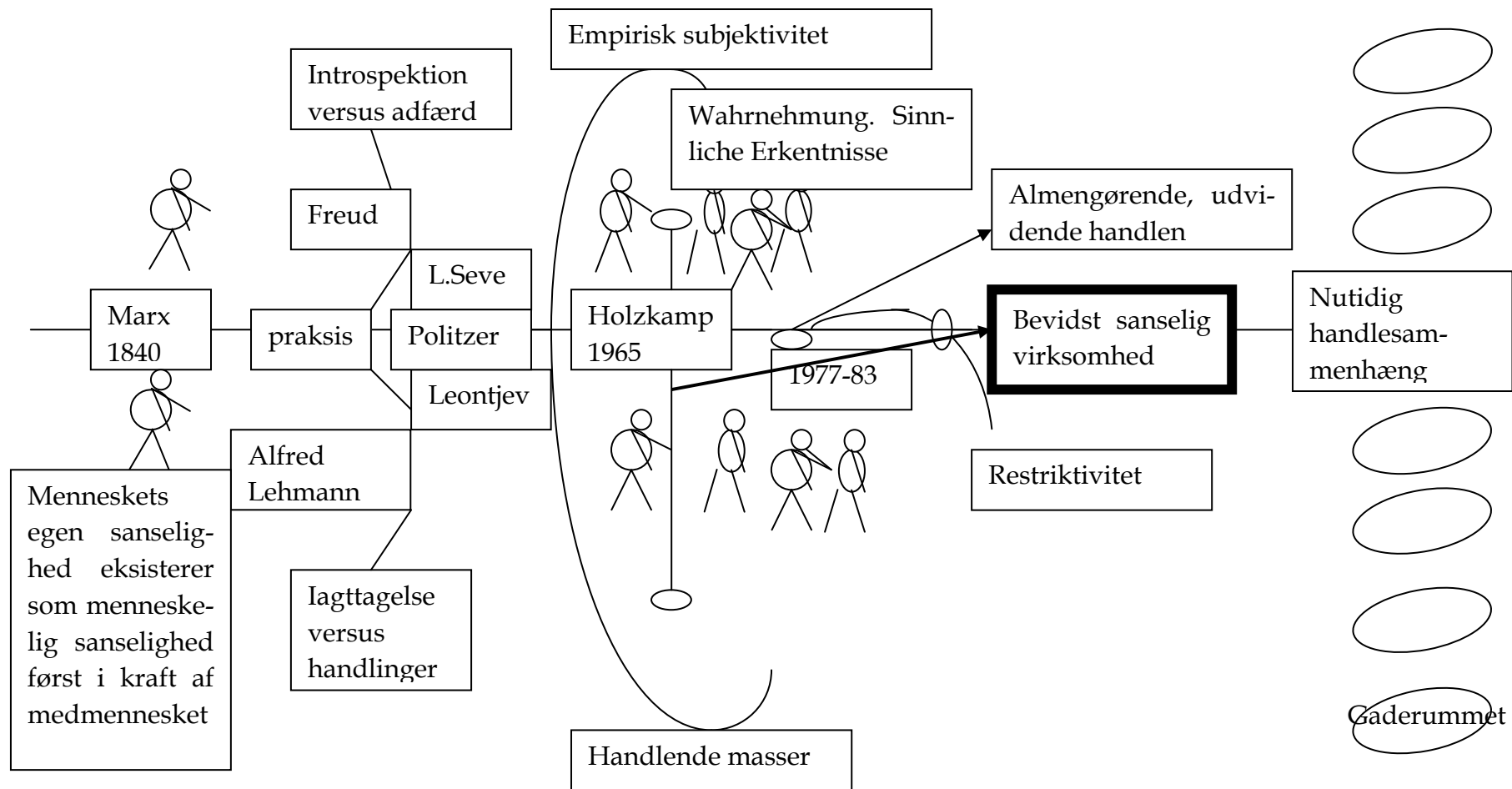
Jeg er så "faldet ind" i en Kritisk Psykologisk tradition, fordi jeg synes det er så evident at man må kende historien for et fænomen, før man udtale sig kan. Men sådan er den realhistoriske virkelighed ikke. Hvis den var sådan, så ville der ikke være standretter, krige og overlagte skadende handlinger som norm, og hvorom der er et fantastisk krigsvæsen, fængselsvæsen og psykiatrisk væsen. På en klode der er fælles for os!

Det er sådan en feudal oprørsholdning, kan jeg se her i skrivende stund.

Her støder jeg så på mit egen "partiske" indfaldsvinkel, eller subjektive ståsted. Det er en subjektiv forudtalelse, en fordom mod samfundet måske endda, men i hvert fald et før-begreb på min egen side, kan man sige, men frem for at vippe det væk, sætte det uden for parentes som uden betydning, skal det med ind, for at blive kvalificeret nærmere gennem livtag med genstanden. Forstyrrende enkelttilfælde skal ikke lukkes ude, men indoptages som særlige elementer for videre udvikling.

Når man går til en genstand, kommer man et sted fra. Den tradition som jeg trækker på, skal jeg forsimplet skematisere således:

KRITISK PSYKOLOGI I LOKAL HISTORISK BELYSNING

Pause

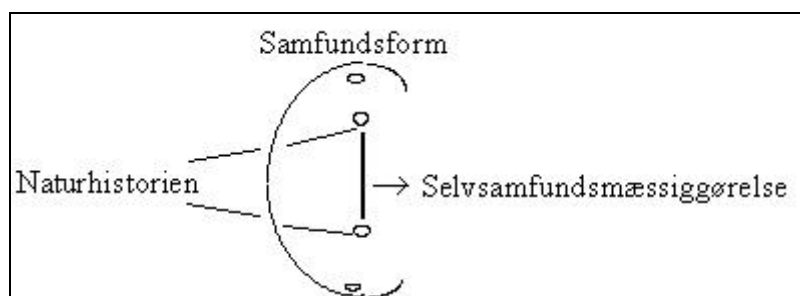
Kalle 22.10.2007

DEN KRITISKE PSYKOLOGI SOM SUBJEKTVIDENSKAB

Når man går ind i et praksisfelt, så går man ind med bestemte antagelser om feltet. Man kan sige at man har en før-bestemmelse, et "før-begreb", som er med til at identificere selve genstanden overfor andre genstande. På denne måde kan jeg sige, at ovenstående historie-skitse er mit før-begreb til at arbejde videre med min genstand.

Når man skal arbejde specificeret med praksisforskning og -udvikling, så må man have et begreb om den sig udviklende praksis. Jeg skal her præsentere nogle skitser til hvordan man kommer i nærheden af den bestemte praksis, der udforskes.

Marx' omvendning i 1840-erne kan skitseres som naturhistoriens omslag til samfundshistorie. Med dette historiske udviklingsniveau - og dets begrebslige genspejling i et koncept - kan der tales om det samfundsmæssige system som overgribende det enkelte individs udvikling og om det menneskelige individs totalsamfundsmæssiges formidling. Skematisk således:

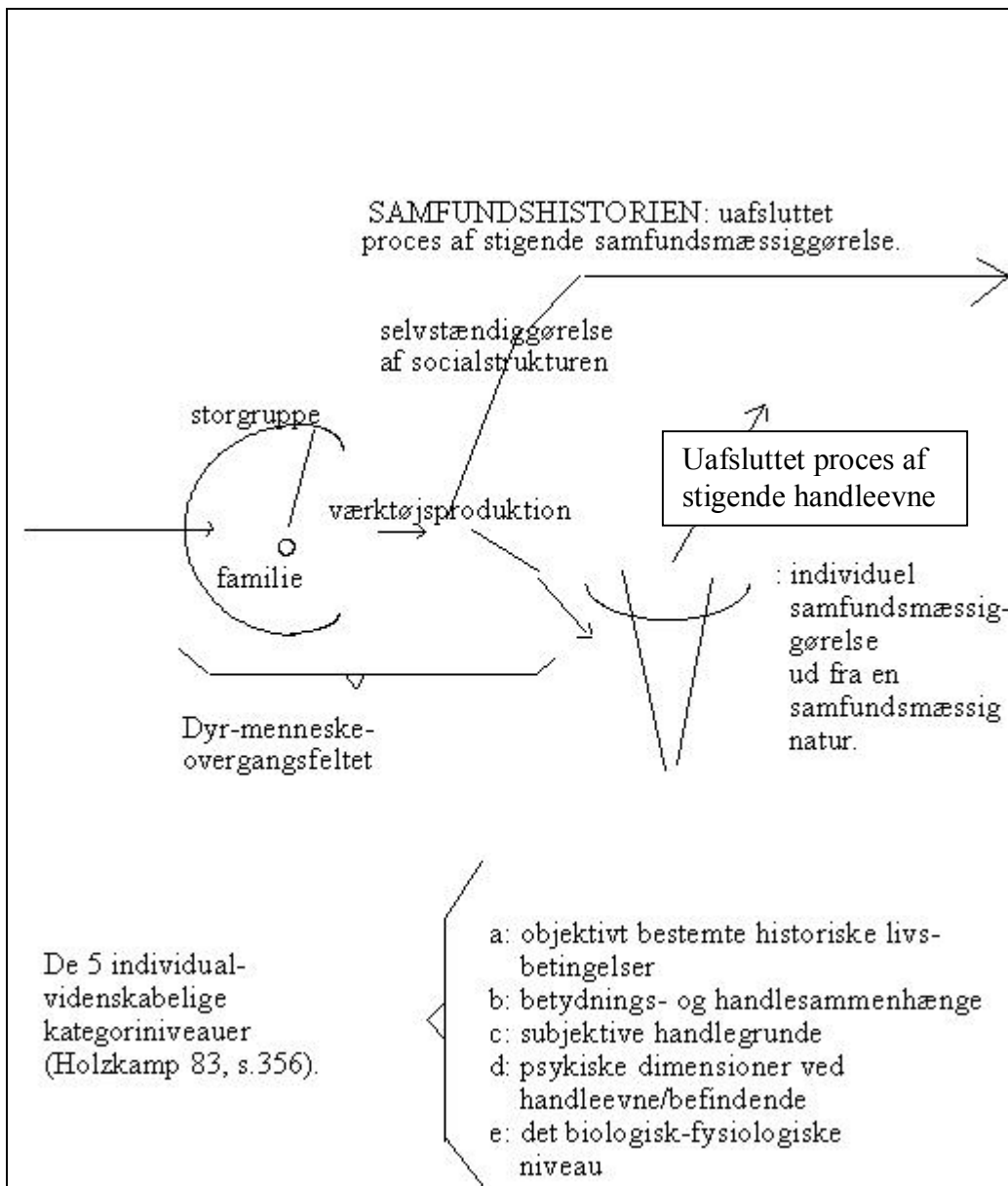

SAMFUNDSHISTORIEN PÅ EGNE BEN⁵.

Disse forudsætninger af såvel teoretisk som metodisk art skal ikke opfattes som teori om genstanden eller som uvæsentlige overfor genstanden. De udtrykker hvor man står henne, og hvad man kan gøre på det givne grundlag. En videnskabeliggørelse vil da bestå i, at oparbejde ens genstand således, at ens før-begreber kvalificeres ift. genstanden, således at genstanden selv træder frem i begrebets form.

⁵ Det følgende hviler på skriftet: "[Til et begreb om samfundsformen for menneskelig livsopretholdelse, samt om samfundshistoriske former for lidelser og om lidelsers ophævelse versus reproduktion](#)", Kalle Birck-Madsen 2004. Ligger på www.gaderummet.dk under Regnbuen

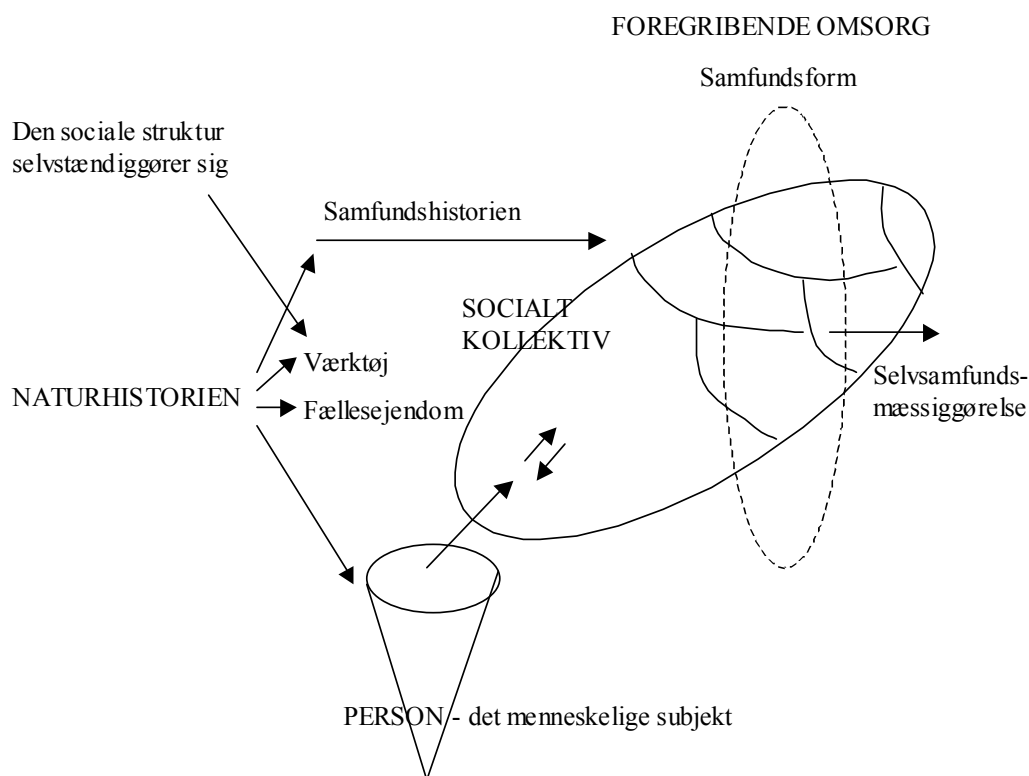
Vi hopper et århundrede frem og inddrager den Kritiske Psykologis som den blev udviklet af Klaus Holzkamp. Her kan den samfundshistoriske proces om og med individet skematiseres som følge:

EN FØRSTE PSYKOLOGISK HISTORIEOPFATTELSE.

Og specificeres den samfundshistoriske proces, som den kan bestemmes kategorialt fra 1980-90, så fås følgende skitse:

Bevidst sanselig virksomhed

Emotionelle ⇔ Kognitive ⇔ handleevne ⇔ tredje sag

Emotioner er **erkendelsesvejledende** ved klare og gennemskuelige sociale forhold – eller **erkendelsesforstyrrende** ved uklare modsætningsfyldte forhold, hvor der, ved manglende mulighed for deltagelse i fælles omverdenskontrol, sker en:

- Selvstændiggørelse af behov for omverdenskontrol
- Selvstændiggørelse af behovet for overensstemmelse.

Eller det kommer til etablering af et konfliktberedskab, og dermed til;

- Udvikling af produktiv motivation ~ konfliktberedskab.

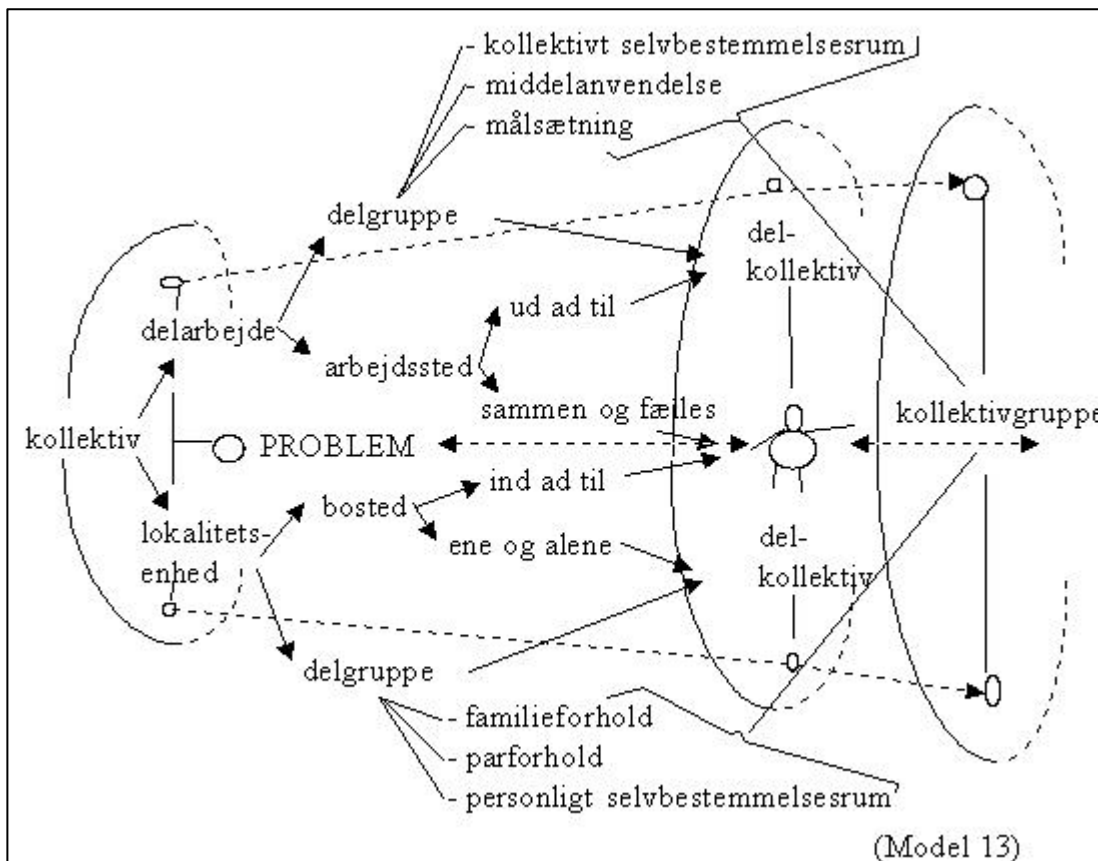
Hvis det ikke er muligt at svare igen med udvikling af produktiv motivation, må man indstille sig på at indrette sig i betingelserne, hvilket sætter ens behov for social integration ud af kraft.

- Problem: Pres kan rive forholdet mellem kortsigtede og langsigtede interesser, der afhængig af omstændighederne efterfølgende kan falde hinanden af hænde respektivt sætte sig imaginært sammen.

Strukturen heri er – som tidligere nævnt – arbejdet som kooperativ produktion af livsfornødenheder gennem bearbejdning af genstande via midler ud fra livspraktiske interesser om eksistensvaretagelse; og igennem denne proces, der skal sam-

menfattes i begrebet arbejdsvirksomhed reproduceres det samfundsmæssige og individuelle liv, samtidig med at der fremstilles/udvikles nye interesser, behov, midler og genstande. Som struktur er arbejdsvirksomheden sin egen funktion, hvilket også har sin pendant i Marx' definition af arbejdet, hvor bestemmelsen af det første moment - "den formålsrettede aktivitet eller arbejdet selv" - er reflektiv ved at vise hen til sig selv. Det er derfor ingen tautologi, når samfundshistorien bestemmes som almengjort arbejde, der almengøres gennem menneskelig virksomhed - for kun gennem arbejdets udvikling kan samfundshistorien virke eller eksistere.

Jeg skal sluttelig præsentere en skitse til analyse af den helt konkrete praksis, som kan komme på tale. En skitse spejlende et samfundsmæssigt kollektiv:

Det samfundsmæssige kollektiv alment set⁶.

⁶ Lige som det kan siges at hjernen fungerer ved at de forskellige hjerneceller indgår i nærmest uendelige synaptiske forholdsstrukturer i det menneskelige legeme, kan samfundet siges at hænge sammen gennem kollektive sammenhænge konnekteret på uendelige måder. Der er her naturen der sætter grænser, ikke den enkelte hjernes fødsel og død.

Det er vigtigt at være opmærksomt på, at forholdet mellem individ og samfund ikke formidles direkte - dette vil være at gøre samfundet til "storindivid" eller individet til et "lille samfund" - men det formidles gennem et system af praksisformer, der samfundsmæssigt set reproduceres på basis af kollektivgrupper/-sammenhænge, og individuelt set på basis af personlige kollektiver.

Med ovenstående abstraktioner nærmer vi os stadig mere den konkrete praksis, der skal analyseres. Men det er ud fra et form-aspekt. Jeg skal vende blikket mod indholdsaspektet ved arbejdet med "marginalisering og psykiske konflikter".

PRAKSISFORM SOM SAMFUNDSHISTORIENS ALMEN SELVUDTRYK.

Med ovenstående søges fastholdt, at når man studerer individer, så er det altid individer i konkrete sociale sammenhænge. Der er derfor brug for et begreb om netop den praksis, der skal studeres. Forskellige praksissammenhænge kan synes identiske, men alligevel være væsensforskellige. Terapi overfor "marginalitet og psykiske konflikter" er ikke det samme som psykologisk forskning i det, selv om strukturen for udførelse af praksis ikke kan skelnes fra hinanden: en psykolog, en socialarbejder, træder en berørt person i møde, og afhængig af hvad genstanden udpeges til at være, vil genstanden udvikle sig i en retning og ikke i andre.

KVALIFICERING AF ET PRAKSISPROBLEM.

Når man nærmer sig et problem, så bliver man mødt med træk og forhold, der har at gøre med det fænomen, man tilnærmer sig. Hvor væsentlige de er, dét vides ikke i udgangspunktet. Men samtidig er det heller ikke rent tilfældigt, at trækkene og forholdene træder frem. Det har på én eller anden led noget med problemet at gøre som fænomen.

TERAPI OVERFOR MARGINALITET OG PSYKISKE KONFLIKTER.

Jeg skal prøve at præcisere det "social-kliniske genstandsfelt". Det har den historie indenfor den Kritiske Psykologi, at det er kommet til veje fordi hidtidige kategorier ikke var tilstrækkelige til at fastholde genstandsfeltet på indvendig måde. Enten blev terapi gjort til praksis slet og ret - eller til et individuelt kunstnerisk virke for en særlig praktiker. Det var også meget konfliktfyldt at have med at gøre. Dele af

psykologien som fag gjorde eksklusiv krav på overherredømme over området. Af forhold skal nævnes:

1. Der kræves en særlig terapeut-kvalificering for at arbejde med det. Det er ikke nok at være psykolog. Der kræves terapeutiske færdigheder, hvad det så var.
2. Psykologi er ét, klinisk psykologi er noget andet, det er dét der beskæftiger sig med psykopatologi
3. Psykologisk rådgivning, der medreflekterer individets social indbundethed, er virkningsløs eventuelt farlig ift. løsningen af individets psykiske konflikter.
4. At medinddrage kroppen i den psykologiske behandling, er irrelevant, muligvis farlig - eller en helt anden sag.

Generelt lå i tiden i 70-erne og 80-erne, at skulle man videre med en videnskabelig psykologi, så måtte man sprænge det ahistoriske og den forestillede neutrale anskuelsesmåde over for marginalitet og psykiske konflikter. Det lå i tiden, at individuelle psykiske konflikter var en givet størrelse, forekommende i enhver historisk tid, og at løsningen herpå var særlige tiltag overfor de enkelte personer. Det kunne være sociale tiltag som placering, opbevaring eller indespærring. Det kunne være behandling med særlige fysiske og psykiske midler som ro og hvile, helbredende bade, men også i form af åreladning, uddrivelse af onde ånder o.a. Historien er fuld af skræmmende eksempler på, hvordan sociale systemer har påført berørte lidelsesfulde tiltag, uden at de tilsyneladende førte til noget konstruktivt. Faktisk kan man sige, at det meget sjældent er gået humanitært til. Hele området for de såkaldt sindssyge blev etableret gennem en længere strid mellem jurister og læger om, hvad der var galt og hvem der skulle have ansvaret og behandlerkompetencen. Denne strid vandt lægevidenskaben som bekendt i slutningen af 1840-erne, ikke fordi lægerne havde fremlagt teorier og metoder, der kunne løse områdets problemer, men fordi der skulle placeres et strukturelt ansvar. Det er også fra en analyse af denne opståelsesproces, at psykiatri må anskues som "social kontrol", og ikke er kommet videre siden da.

Det som skete i Tyskland ifm. nazismen, at man begyndte at aflive de psykisk syge, det var måske lige at sætte sagen på spidsen; Men selv i månederne efter krigens afslutning i maj 1945, fortsatte psykiatere med at gasse de psykisk syge, der stadig var tilbage. Enten ved man lig som ikke, hvad man skal gøre ved de psykisk syge, når man har indfanget dem. De er lige som en bare belastning og en udgift. Men

hvis mennesker er frie og går skrantende rundt, så er de også et problem, nærmere en trussel.

På en sådan konto kom det under feudaltidens opløsning i England fra 1400-tallet til ekspropriering af en stor gruppe af mennesker fra deres livsbetingelser. Der opstod en stor horde af besiddelsesløse menneskeskæbner, et vagabondvæsen, der begyndte at blive så talrigt, at det truede den industrielle orden (: manufakturen). Det, man gjorde, var at hænge dem. Og på denne konto røg der under Henrik VIII i 1600-tallet omkring 72.000 nakke⁷.

En bestemt opfattelse af terapi har holdt sig fra antikken helt frem til det 19. tende århundrede, nemlig terapi som understøttelse af naturens egne kræfter. Først med Freud fik terapi en "aktiv" form. Nu blev terapi til "samtale"-behandling, behandling med symbolske midler, gennem den særlige setting, det analytiske arrangement.

Har man med feltet at gøre i dag, så må det også konstateres, at det ikke bare er præget af en utrolig stor mangfoldighed, men også af utroligt skarpe konflikter. Det er skoledannelsens område, med psykoanalyse, adfærdsterapi, kognitiv terapi, humanistisk terapi og systemisk terapi som grundformer.

KRITISK PSYKOLOGI OG DIVERSE TERAPIBESTEMMELSER.

Hvad gør man, når man står med en mosaik af forskellige terapiformer, der alle gør krav på sandhed, eller med et stort konglomerat af diverse teorier, der ikke bare supplerer hinanden, men på grundlæggende punkter også er i modstrid med hinanden.

TERAPI SOM SÆRLIG FORM FOR SAMFUNDSMÆSSIG-MENNESKELIG ARBEJDSVIRKSOMHED.

Man kan gå eklektisk til værks - men det bliver bare en ny bevidsthedsfilosofisk retning - eller man kan gå videnskabeligt til værks. I sidste tilfælde arbejder man ud fra, at søge at koncipere selve genstandsfeltet som en særlig form for samfundsmæssigt arbejde eller personlig arbejdsvirksomhed, i en given sammenhæng med et givent problem og med midler til anvendelse til løsning af problemet.

⁷ Marx 1974: Den Tyske Ideologi, s 71, Rhodos.

I forhistorien for mit praksisfelt indgik en stadigt voksende undren, nemlig at kritisk psykologisk teoridannelse indenfor området af psykiske konflikter, at denne delte genstandsbestemmelse med alle andre teoretiske skoler og traditioner. Det blev registreret som et "ubehag", med spørgsmålet: Kan det virkelig være rigtigt, at videnskabelig terapibestemmelse har samme karakter, uafhængigt den valgte tilgang, som fx tilpasning og normalisering overfor udvikling og udvidelse. Ubahaget kom fra at sandheden om praksis, hvad der skulle til for at løse et psykisk problem, at denne var interessebestemt, givet ud fra ens formål med aktiviteten, og som et spørgsmål om hvad man vil med sin klient. Det var svært dengang at lægge "ubehaget" væk, fordi det indgik i, at man som klient, patient eller bruger af terapi nærmest skulle passe til behandlerens præference modsat at behandleren passede sig til, til en løsning af ens problem. Det er jo derfor at praksis er til, skulle man mene.

En tilfældighed gjorde at vi stødte på en tysk tekst, der kredsede om samme problem⁸, og som lige ledes havde at terapi set som en beholders anvendelse af en teori på den anden, at det er alt for snævert. Desuden binder det også terapi til at være manipulation slet og ret af den anden. Men i den tyske tekst hed det anderledes, at der er behov en teori om terapi set som form for social praksis. Terapi er altså ikke bare praksis slet og ret, eller en unik sammenknytning af praksiselementer. Terapi er en særlig form for samfundsmæssig arbejdsvirksomhed, og må studeres som sådan.

Ved at følge hvordan problemet, der giver anledning til marginalisering og psykiske forstyrrelser, og hvordan problemet bygges op og til stadighed bygger sig - og eventuelt løser sig op - vil man opbygge en enkeltteori om et særligt problemforhold individ-samfund imellem, der ikke bare er handleanvisende når man står overfor problemet, men som også hjælper én til at identificere problemet i sin rette sammenhæng.

Og hvordan kan dette foregå. Jeg skal eksemplificere dette ved at fremlægge en lille metodeskitse herfor.

⁸ Autorenkollektiv: Psychiatrie und Politik, Das Argument 78, März 1973, Heft -3.

Givet et bestemt enkeltfænomen er udviklingen af et videnskabeligt begreb følgende:

1. Først oparbejdningen af det abstrakt-almene begreb om enkeltfænomenet via successiv abstraktion og udviklende konkretiseringer af dét for enkeltfænomenet særegne.
2. Dernæst konciperingen af den for enkeltfænomenet overgribende total-samfundsmæssige udviklingssammenhæng.
3. Historisk-logisk rekonstruktion af den (natur)historisk tilblivne virkelighed op til det punkt, hvor enkeltfænomenet produceres gennem dets samfundsmæssigt-menneskelige udviklingsbetingelser.
4. Funktionsanalytisk koncipering af det-sig-historisk-udviklende-forhold mellem enkeltfænomenet og den overgribende samfundsmæssigt-menneskelige kontekst, hvilket giver et teori-begreb om dét bestemte enkeltfænomen.

KONCEPTET OM 'SOCIAL-KLINISK' ARBEJDSVIRKSOMHED.

Jeg skal bare nævne, hvordan er et sådan koncept kan se ud. Først til hvordan det identificeres. Bestemmelserne er fra 1993⁹:

"Ved et social-kliniske genstandsfelt forstås den arbejdsvirksomhed, der tilsigter en generaliseret overvindelse af psykosocial nød, tvang og konflikter. Feltet hviler på den almene personlighedspsykologiske teorier om det samfundsmæssige menneskes kollektive og fælles sanselige livsvirksomhed".

Og videre:

"Metodisk er fremgangsmåden en konkretisering af den almene `historiske fremgangsmåde`, som denne er udviklet indenfor den praktiske filosofi hos Marx.

⁹ Birck-Madsen, Kalle: Dokumentation af en praksis, maj 1993.

Konkretiseringen bunder i, at det social-kliniske genstandsfelt må ses som en specifik reproduktionsform af problemer i og med udviklingen i den samfundsmæssige produktionsproces, der træder særskilt frem, når psykosocial nød, tvang og problemer får lov at selvstændiggøre sig indenfor individ-samfundsforholdet med det enkelte individ som bærer heraf og det samfundsmæssige som desintegreret.

Om grundlaget kan følgende betragtning dannes:

Den almene basis for produktionen heraf er at finde i udviklingen af `sociale misforhold - utilsigtede skadeproducerende biprodukter af menneskelig samfundsmæssig Kooperation i formen diskrepans mellem eksistensen af et af problem og muligheden for dets løsning - der falder samfundsmæssigt samvirkende og interagerende kollektivgrupper af hænde som foregribende arbejde med overvindelse af fælles-givne udviklingsbegrænsninger”.

Socialt-klinisk arbejde er derfor den praksis, der har at gøre med overvindelsen af psykologiske problemstillinger - afmagtsforhold - indenfor området af samfundsmæssige marginaliserings- og udstødningsprocesser.

Dette fordrer, kan man sige, en særlig socialpsykologi, der studerer og udvikler praksiskoncepter, både i retningen udvidet fælles kontrol over relevante sociale livsbetingelser og i retningen minimering af den kropslige/somatiske stress, som individet sættes under gennem eksistensen af betydningsfulde afmagtsrelationer.

Under de nuværende samfundsmæssige forhold, hvor der nok er politisk demokrati, men ikke økonomisk - hvilket også gør demokratiet formelt og ikke substantielt og faktisk - genereres sociale misforhold generelt med en systematik, der lader dem ligne naturbegivenheder (:fetich), frem for hvad de væsentligst er: specifikt samfundsproducerede.

Den manglende demokratisering bidrager så i anden omgang til, at det kommer til konflikter mellem sociale kollektiver om, hvad at gøre, og om overhovedet at gøre noget, modsat det problemsatte fælles arbejde om såvel den langsigtede overvindelse af det konkrete problem og den foregribende virksomhed til imødegåelse af, at andre på simpel vis handler sig ind i lignende identiske. Hvad nytter det at blive

bedre til at diagnosticere, hvis menneskene samtidig i flertal bliver dårligere til at tage sig af sig selv i deres samfundsmæssige livs?

Tvært imod kommer det til, at når social-kliniske problemer samles op på et samfundsmæssigt plan, så sker det udenfor og i konflikt til den produktionsbasis, der har udviklet dem.

Dette stiller - for det tredje og som det endelige aktuelle diktum - det social-klinisk arbejde i et stridbart forhold til bestemmende samfundsmæssige magt- og kompetencestrukturer: striden angår iværksættelsen af den rette almenhed på lang sigt for overvindelsen af de konflikter, hvorunder - og i ly af - problemet i sidste instans "i kød og blod" består for alle parter: behandlingen/overvindelsen/taklingen af den givne destruktionsproces af en samfundsmæssig-menneskelig struktur.

Generelt gælder derfor i dag for social-kliniske problemstillinger, at de er indbundet i et styrkeforholdsfelt, hvorfor de ikke á priori varetages som fælleshandling.

Den social-kliniske socialpsykologis genstand er derfor negeringen af de nuværende regelmæssige adskillelsesforhold mellem individ og samfund, gennem initiering af kollektivt overgribende samfundspolitiske fælleshandlinger.

Dette bringer endelig den konkret utopiske tankegang ind som metodologisk ledetråd for udviklingen af social-kliniske teorier og tiltag. Det social-kliniske felt kan derfor kun videnskabeliggøres, i den grad at arbejdet hermed hviler i den revolutionære forebyggelsestankegang: omvæltning af de sociale betingelser, der skaber konflikt om løsning af psykosocial nød, tvang og problemer, til fremme af det direkte mellemmenneskelige arbejde omkring det individ, der lider under at være ramt af - i dag umenneskelige - historiske omstændigheder.

**

Så meget om praksisfeltet for disse forelæsninger. Det har selv en historie, der er kommet til veje gennem en kritik af den hidtidige psykologi på området. Hvorvidt bestemmelsen er videnskabelig, er selv et teoretisk og praktisk anliggende. Videnskabelig såfremt bestemmelsen er konsistent og dens historiske genese er blotlagt; Praktisk såfremt feltet til stadighed lader sig koncipere i enkelt-tilfælde, og disse enkelt-tilfælde typisk lader sig bemestre i almengørende retning.

Disse praksisbestemmelser har vist sig at være stærke nok til at initiere en fagpolitisk praksis, der har kunnet overleve i hvert fald frem til i dag. Men nu er et så også, at praksisbestemmelserne skal vise deres styrke, idet feltet ellers vil blive udraderet i denne lokale udformning af praktisk psykosocialt arbejde.

TEORETISKE RESULTATER.

På det sidste har det været muligt at formulere gamle alment uløste problemer på en lokal måde. Det drejer sig om, at praksis nok har løst de problemstillinger, som den er blevet gæstet med – ellers ville den heller ikke kunnet have udviklet sig fra en aktør-sammenhæng og forening over en organisation og til en institution - men den har samtidig antaget træk, som karakteriserer hele feltet. De menneskelige problemer vi ikke kan løse, de dropper enten ud, til løsning til anden side, eller de bygger sig ind i institutionen som endnu uløste. Det uløste har vi kaldt "Afviget! Hvor kommer det fra?". Og har gjort følgende bestemmelse:

"Hvorfor en arbejdsorientering ikke strukturelt kan eller vil udvikle sig til indre selvbestemt overlevelseseformåen, og hvorfor det kan være umuligt at vende tilbage fra psykosen, hvad det er for forhold der som uløst virker regressivt ind på udblændingen af subjektet, der forringer dets tilpasningsevne.

To former, der historisk tidligere blev skilt ud efter almuen, efterfølgende placeret på psykodytter og i tvangsforanstaltninger, nu i dag som toppen de skizofrene og de kronisk kriminelle og asociale.

Det handler ikke bare om afvigerroller og genforskelle, men om nogle dybtliggende social-økonomiske handlestrukturer og tankeformer i vores fælles livsførelser, hvor vi bare ikke kan komme til bunds i, hvor problemerne kommer fra, men det er også fordi feltet, som der er tilgang til, allerede er tømt for dets meningsindhold og almene betydningsforhold. Her vil gaderummet adskille sig".

Der er vedvarende i Gaderummet personer, som – efter behandling til anden side, før Gaderummet – hænger ud i Gaderummet, men uden at deres liv som sådan bliver et normalt ikke-marginaliseret liv.

Samtidig har vi søgt at formulere hvad det springende punkt i terapeutisk eller social-klinisk arbejde er. Til eksempel:

Nødvending for det menneskelige subjekt.

"Gøres det muligt med den berørte at oparbejde psykosociale og psykosomatiske greb om problemers spændingsforhold, genese, opbygning og reproduktion,

så kan den berørtes stagnerende perspektiv og restriktive virke potentielt ophæves gennem medkollektivisternes indviede greb i anordningen og subjektets eget udvidede indgreb i sit person-kollektiv forhold".

Samtidig med at genstandsfeltet er begyndt at åbne sig for os - vi kan i hvert fald præcisere forhold i feltet mere og mere specificeret - kan det også konstateres, at vores arbejde, fra bestemmende faktorer omkring os, ikke længere ses som ønskeligt. Det gælder de krav, man skal leve op til, når man bliver del af et strukturel-økonomisk felt, her det Social- og Sundhedsmæssige område.

Dét, vi har kunnet, uden medicin og uden anvendelse af manipulative midler - som ikke har voldt problemer for andre end os selv, men som giver en arbejdsproces der typisk lykkes for den berørte person - det beskrives i dag som "uforsvarligt", og som svigtende sine brugere. Således skal den sociale og psykologiske hjælp erstattes af en sygeplejepraksis, der skal hvile på psykiatrisk grundlag!

TILBAGE TIL UDGANGSPUNKTET.

I 1981 kom der en grundig undersøgelse af forholdene indenfor den svenske psykiatri¹⁰. I hovedtræk var konklusionen: Terapeutisk hjælp er i vid udstrækning klassebestemt: individer fra arbejderklassen modtager stort set kun medicinsk behandling, mens mellemlag og overklasseindivider modtager symbolsk behandling, såfremt man i forvejen er en succesfuld skæbne. Terapi virker bedre jo bedre man har det, og jo dårlige, jo dårligere man har det, med et resultat nærmende sig nul. Dette er også benævnt med YAVIS-syndromet¹¹. Det var sådanne resultater dengang, der gjorde det muligt at forestille sig en anden praksis, og en praksis, der rettede sig ind efter problemet, snarere end ind efter strukturelle overfladiske træk. Praksis efter 1981 har også resulteret i indførelsen af et nyt diagnosesystem, ICD 10, der jo er rensset for årsagsbestemmelser, og som netop spejler den frit svævende problembestemmelse, med individet nærmest som privat genetisk bærer af sine besværligheder. Så på mange punkter, kan man sige, er tiden i faglig forstand skruet tilbage

¹⁰ Eliason & Nygren: Psykiatrisk Verksamhet 1 og 2, Prisma 1981.

¹¹ Hougaard, Esben: Psykoterapi. Teori og forskning, Dansk Psykologisk Forlag 1996.

til tidligere tiders stærkt inhumane behandlingsformer. Galebevægelsen, der opstod i 70-erne som et praktisk modmagt til psykiatrien, gik i sig selv igen i 90-erne. Den var ikke stærk nok - med sin anti- og begyndende ikke-psykiatriske tilgang til marginalitet og psykiske konflikter - til for alvor at skubbe på konturerne for en psykiatri med et menneskeligt ansigt.

Så enten må man åbenbart acceptere at køre videre med et lagdelt Social- og Sundhedsvæsen - og hvor ens handlinger skal bekræfte det - eller også er man i stadig strid og konflikt, med fare for selv at blive marginaliseret og gjort til et psykisk tilfælde. Forholdene bliver ikke bedre, det siger sig selv, jo mere sygehusvæsenet bliver privatiseret, og jo tættere enhver social ydelse modsvares af et krav om modydelse. Det betyder at forsøg på generaliseret arbejde med overvindelse af marginalisering og psykiske konflikter henvises til et stadigt niche-arbejde, uden egentlig at kunne komme på almen formel og form.

Men hvad kan man gøre?

SUBJEKTPERSPEKTIVET PÅ TERAPEUTISK ARBEJDE.

Ud fra den her fremlagte "store historie", må man spørge sig selv, om det overhovedet er muligt at arbejde med et subjektvidenskabeligt perspektiv på konkrete psykiske konflikter? Når feltets genstande så at sige fremtræder afsubjektiverede, de har mistet deres subjektperspektiv eller presses på deres hidtidige; og når det vedvarende ikke synes muligt historisk at udvikle materielle subjekter, kollektive instanser, der foregribende er på højde med feltets problemstillinger. Alle starter forfra hele tiden, for til sidst at give op og hengiver sig til det givne.

Det er en gordisk knude, kan man sige. Og en sådan kan kun løses ved at finde en struktur, der passer. Hvis man vil udvikle praksis, må man bidrage til praksis. I tilfældet en terapeutisk sammenhæng, må det dreje sig om at koble sig på den praksis, der initierer sig, i perspektivet at finde veje ud for den berørte.

Når det ikke drejer sig om praktiseringen af en bestemt før-forståelse på problemet, men om at bringe sin før-forståelse ind, så den kan åbne problemets egne iboende træk for en løsning, kan man sige, at man i terapi nok står overfor hinanden, i en asymmetri, men man står samtidig sammen om processen, der udvikler sig. Der er altså - lige som i enhver anden menneskelig praksis - tre led at agte: praksis selv, teorien herom og det empiriske der træder frem gennem aktiviteten om sit problem.

TERAPIENS DOBBELTE PROBLEM: EN LIDELSESBEMSTRINGS-PROCES

Denne lille "tankefigur" indeholder terapiens dobbeltproblem: at være et problem i forhold til sig selv, og at være i et problem i forhold til sit sociale. Man står i et nød og i et lidelsesforhold, der kan være mere eller mindre overgribende.

De konstituerende behandlingsteorier og metoder, der i dag bruges, sidder her tæt sammen, men i ydre forhold. Og kan kun gøre brug af hinanden igennem en abstraktion, det abstrakte menneske, et individ med et nummer der er havnet her eller der, af de og de grunde.

I det psykiatriske bruges overherredømmet over den terapeutiske setting til fastlæggelsen af en diagnose, såfremt man tilhører feltet.

I den psykiske form bruges kontrollen over settingen til befordring af særlige psykiske udkast om den berørte.

Og de kan kobles sammen igennem den systemiske tilgang. Her er det individets eksistens i en given situativ kontekst, hvis forandring ønskes opløst gennem en paradoksaliseringsproces. I vid udstrækning kan man kalde vores sociale og psykiatriske sundhedsvæsen i dag, for et systemisk anliggende.

- a. Problemer man ikke kan få adækvat hjælp til, men må acceptere at tage medicin for at få hjælp overhovedet;
- b. Aktivering gennem udelukkelse fra egne livsforhold.
- c. Man kan være for dårlig til at arbejde, men bistandskontoret vil ikke give papirer til lægehenvielse, og lægen ikke udtale sig uden.
- d. Når man i dag får hjælp inden for det psykologiske område, så er det typisk tidsafmålt, og bestemt ud fra en metodisk fastlæggelse af udgangsproblemet. Og der er et aflønningsforhold af den ene eller anden art. Der sker en frasorteringsproces, med hjælp til de stærkeste i feltet, frem for de mest trængende.

Det må konstateres, at det sociale- og sundhedsmæssige system ikke løser den gordiske knude op; de hugger bare et snit ned i den fra hvert sit felt, og glemmer helt problemet: det levende individ. Der skal virkelig afgives subjektiveringsprocesser, for i dag at få hjælp ved sociale begivenheder i ens liv, såfremt man ikke er sikret familiemæssigt og privat.

Er det overhovedet muligt at arbejde med et subjektperspektiv på praksis, under disse vilkår? Er en Kritisk Psykologisk praksis overhovedet muligt, andet end som udenfor eksisterende dominerende økonomiske magter, altså i alternative rum. Er det et helt igennem niche-arbejde at føre et subjektperspektiv igennem i specifik terapeutisk arbejde, og kan det overvindes?

Ja. Det overvinder sig selv, når overforstilletheden der er i en terapeutisk situation og sammenhæng forandrer sig gennem den terapeutiske proces at komme på sporet af problemet. Arbejdet hermed er et problembestemmelses-anliggende – fx at anskue som problemudvikling, -formulering og -løsning - omhandlende afdækning af sociale, psykiske og somatiske forhold, som de sætter sig sammen i betydningsstrukturer, eventuelt i udelukkende forhold til hinanden, i individets liv. Altså lige det modsatte af den givne logik, så at opløse problemer i individets eksistens indefra!

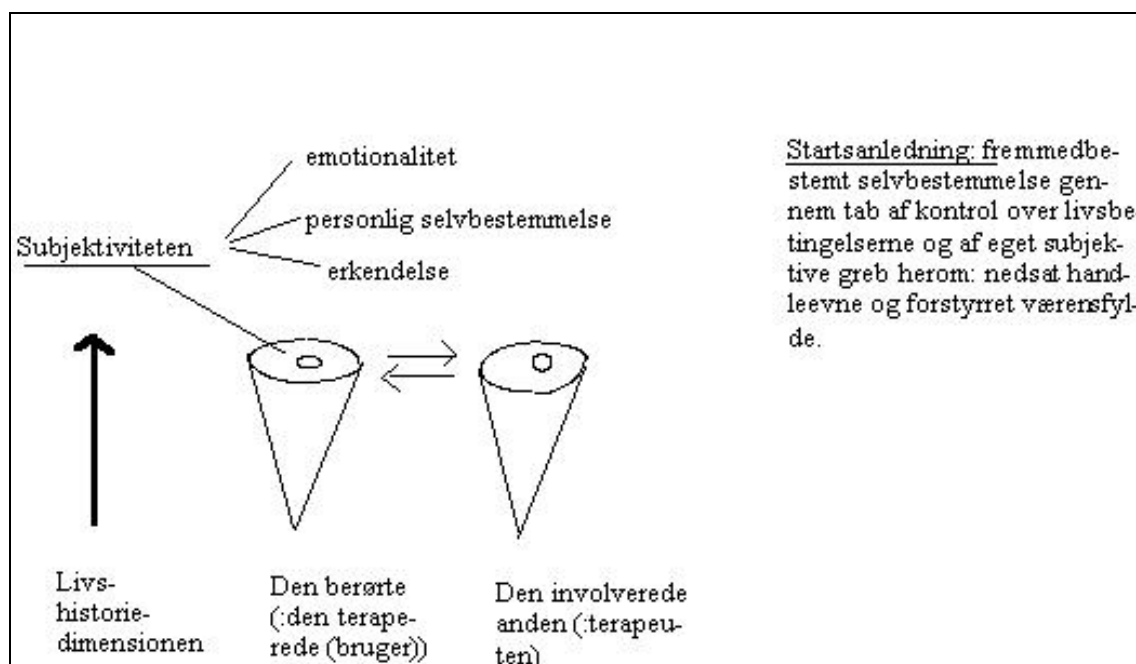
Det kræver som nævnt at man bryder med den forkortede tilgang til individet, om den består i anvendelsen af en teori på det, eller at den umiddelbare praksis er løsningsmediet. Der er behov for greb om terapi som specifik praksisform. Et greb der lader "selvbestemmelse" kredse ind, selvbestemmelse som "den ejendommelige genstands ejendommelige logik", således at det er muligt moment for moment at skubbe det konkrete fra Konkretum til udvidet Konkretum (Marx).

En teori om terapi kan på dette grundlag skitseres som følger:

PRAKSISFORMSTERORI SOM KOOPERATIVT UDVIKLINGSGRUNDLAG FOR SPECIFIK ARBEJDSVIRKSOMHED

- På den ene side er det et møde mellem to subjekter, som er henvist til hinandens oplevelser af situationen og til hvorfor og hvordan den er kommet i stand;
- På den anden side er den netop kommet i stand på grundlag af nogle særlige objektive livsbetingelser, som den direkte berørte ikke har kunnet magte - og disse ligger udenfor situationen, men er også repræsenteret i og med den berørte i selve situationen.

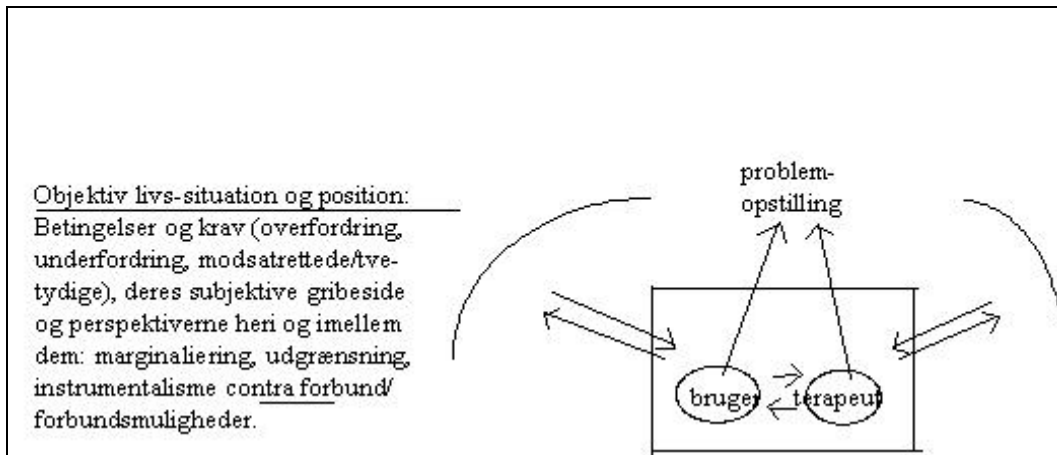
Skitse A: Fremmedbestemt situation for opstilling af fælles handleskridt

1: Første modsigelse i terapirebet: forbund om situationen og forhandling om en bestemt påvirkning af den berørte.

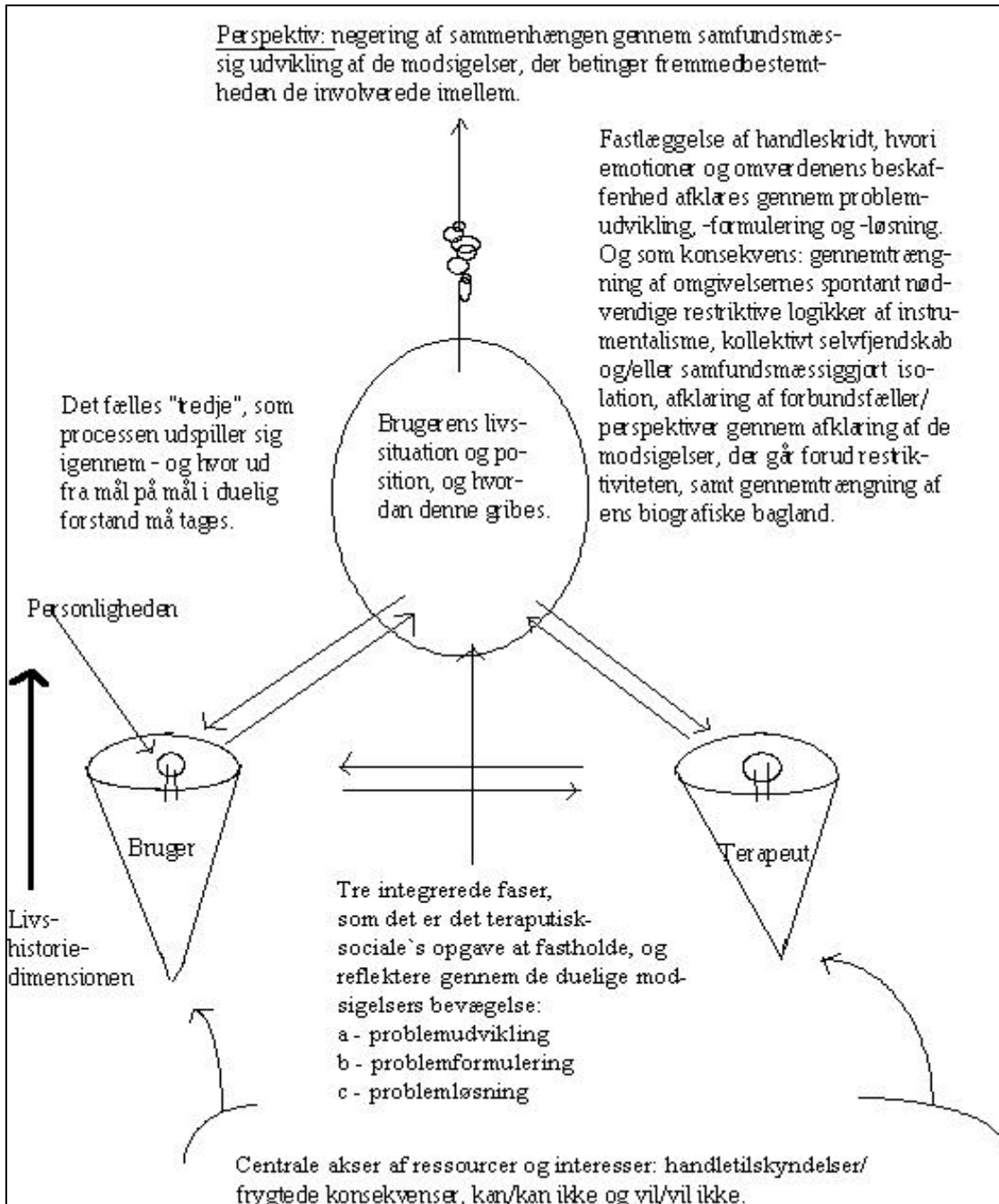
Udgangspunktet er at være personligt overforstillet og sagsmæssigt medstillet for samme proces, situation og moment.

Skitse B: Bestemt sammenhæng for problemformulering

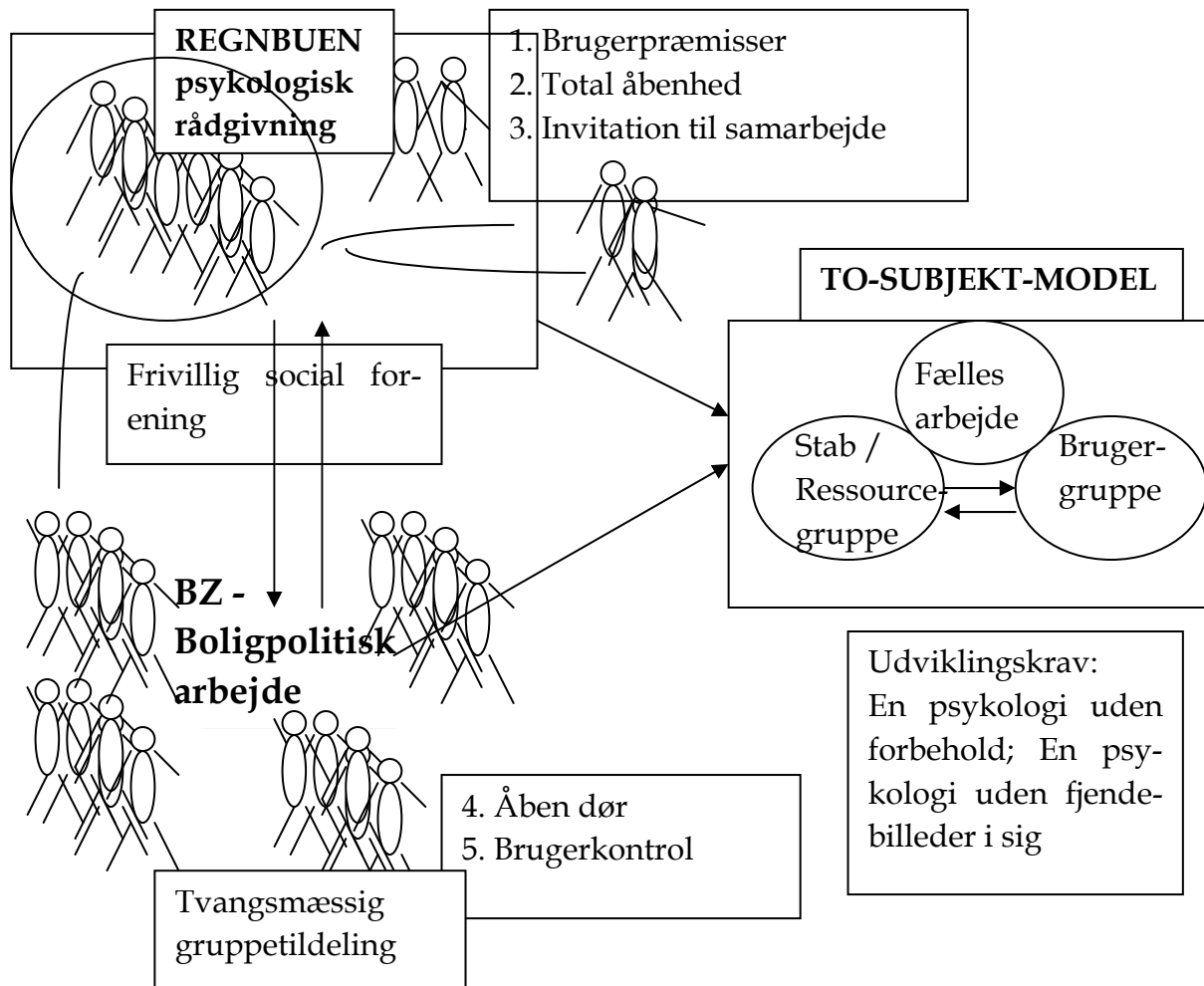
2: Anden modsigelse i terapirebet: problem-oparbejdning gennem perspektivsætten på løsning af situationens problem og Kooperation om hinandens standpunkter.

Skitse C: Terapibehandlingsprocessen: det uløste fælles som det drivende tredje

3: Tredje modsigelse i terapirebet: kooperativ problemudvikling gennem forbund om målsætnings-processen og forhandling om overgang dertil.

I de første mange år foregik arbejdet gennem en lille gruppe psykologstuderende og psykologer, hvor der til stadighed var en gruppe af unge omkring rådgivningen, som ikke modtog rådgivning men som søgte det sociale nærvær, og som var i bekneb for egne steder og egne midler. Så mødte rådgivningen en BZ-gruppe, lige så hjemløs og marginaliseret som os selv, og så gik det fremad.

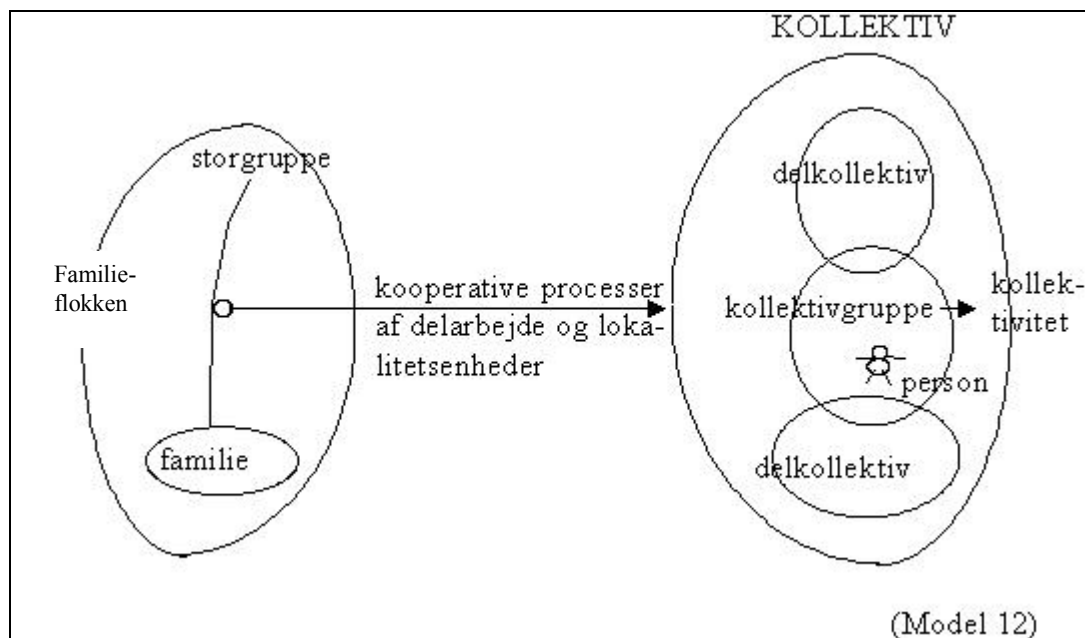

Det lykkedes fordi to-subjekt-modellen blev skabt og sat ind, idet denne tillader alle at være med til at starte, hvorfra man er. Siden da, siden slutningen af 1997, er der så blevet skrevet, diskuteret, teoretiseret og handlet som et gaderum-og-rådgivning, hvilket også har ført en masse rapporter med sig.

Det er som sådan overvindelsen af følgende grundforhold, som isolerede udstødte ikke kan foretage som kollektiv:

Fra familieflok til kollektivitet

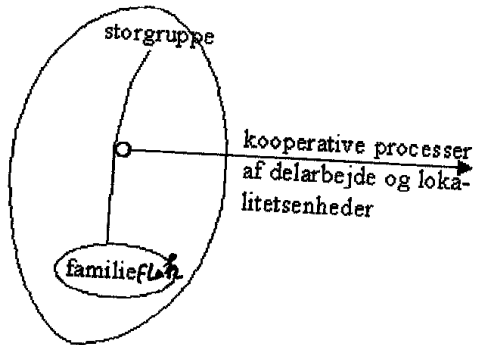
De antropologiske enheder af storgrupper og familier, hvis forform er "familieflokken", som undergrupper heri.

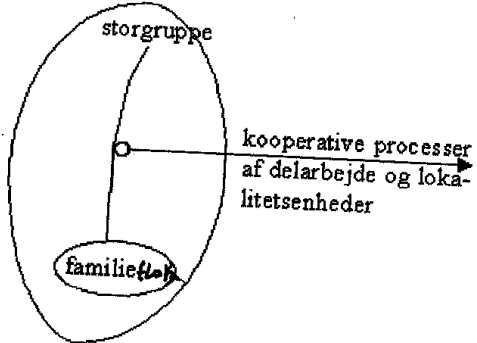
Det er det stadige møde kollektivister imellem om at gøre verden beboelig, men som isolerede udstødte ikke kan udvikle alene.

Men to parter kunne - men måtte, for at overleve, udøve civil modstand mod at forlade "lokaliteterne", nærmest på alle leder, igennem mange år. For det første var det et erhvervslejemål, og vi måtte ikke bo der. Men det gjorde i snit 30-40. For det andet mente alle at de unge skulle i behandling, psykiatrisk underforstået, eller skulle gå hjem til sig selv. Men den behandling de unge havde fået før Gaderummet, havde medvirket til at skabe større problemer, og desuden havde de intet hjem, for mange ikke noget i flere år.

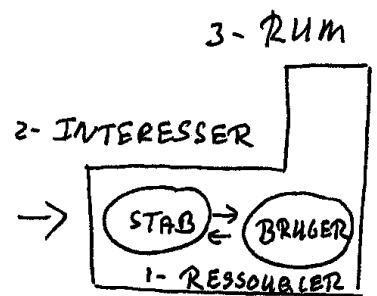
B2

PSYKOLOGI

+

TO SUBJEKT-
LOGIKKEN

+

SOCIALE SUNDHEDSHUSE

Sociale Sundhedshuse - som vil kunne rumme dette - spiller ingen rolle i dag. Alt starter nærmest gennem en parts- eller sær-indgang, der giver problemet man kommer med en særlig toning og transformation, allerede inden det er stillet. Der skal altså, for almengørende psykosocialt arbejde, være en ramme, der er fri og tilgængelig, og som søger at matche behovene, uden nogen på forhånd ønsket modydelse.

Sådan noget er muligt. Alle kan søge at skabe organiseringer ud fra sit fag, og det man vil med det. Som et stykke frivilligt socialt arbejde. Og det gøres jo igen og igen. Problemet er at få en gjort tilgangen til et praksisproblem til at antage overindividuel karakter, for det kan kun løses som en kollektiv bestræbelse. Men også at alle de små tiltag til at blive bragt sammen, hvor hinandens arbejde hjælper én selv videre.

Hvad forhindrer dette i at ske? Det er jo ikke nogen ny intention. Kan det være noget i opbygningsfasen, der ikke tilstrækkeligt er medtænkt som et indre forhold eller betydningsfyldt ydre forhold?

Ens praksisfelt er altid uafsluttet. Indtil det afgørende anliggende bestemmer sagens gang. Hvad er det "afgørende anliggende" i dette tilfælde? Hvordan skal man gå til værks, for at komme på sporet af dette?

KONFLIKTEN SET FRA OVEN

Konflikten har konstitueret sig ift. det psykiatriske anliggende, og den kommunale opbakning.

Som konflikten er blevet afdækket gennem arbejdet med at løse den, men også gennem en opsamling af, hvad der kom på tale, da konflikten åbent brød ud.

Der har været så mange lag, som nærmest opløser sig omvendt af hvordan de er blevet skabt. I dag kan vi sige at kommunen ikke taler sandt i dens beslutningsgrundlag, og samtidig nægter de os tilgang til oplysninger om konkrete personer, der skulle være fejlbehandlet, fordi de ikke blev medicineret. Ydermere er andre påståede eksempler, der skulle være forskellig fra de først angivne personer, heller ikke til at identificere. Samtidig gøres der et personligt ansvar gældende for Gaderummet!

Det må være en art særlig konstitueringskonflikt - skulle det lykkes ikke at blive parcelleret som arbejdskollektiv - som er på spil. Ledelsen, der er ansvarlig, skal erstattes af en anden, men tilbuddets karakter vil ikke blive berørt - hævdes det fra kommunal side - trods at ledelsen fjernes fordi de ikke vil efterleve bestemt psykiatrisk tilsyn, der indført grundlæggende ændrer tilbuddet. Det er en systemkonflikt mellem et fagligt selvstyre lokalt overfor et kommunalt psykiatrisk monopol på selve området.

HOLDUNDERVISNING

Baggrund. Historie og opgaveniveauer.

Socialt:

1. Projekt Indre Lænke. Et kollektivt forskningsprojekt 2006.
2. Tidligere interne forhold i Gaderummet 1996
 - a. Gratis og frivillig psykologisk rådgivning på alternativ og kritiskpsykologisk grundlag 1985. Fagpolitisk arbejde.
 - b. Gaderummet etableres 1996
 - c. Interne. Projektskrivelser, evalueringer, statusopsummeringer, årsberetninger fagligt og økonomisk.
 - d. Opholder sig stridbart i lokalerne 1997
 - e. Eksterne evalueringer, men af egne midler. Kulturanalytisk evaluering.
 - f. Uvildig ekstern evaluering. CASA
 - g. Kommunen kontakt. Politisk Følgegruppe. Konsulentkompagniet
3. Finder hus i 2004
4. Får accept på huslejedepositum, og på udarbejdelse af godkendelsesaftale 2004
5. Flytter til renoveret hus maj 2005
6. Tilsynsrapport starter strid november 2006
7. Gaderummets aftale siges op og midler tilbageholdes maj 2007
8. Gaderummet bezætter sig juni 2007

Individuelt:

1. Terapi og rådgivningsforløb
2. Sags- og institutionsarbejde
3. Organisationsarbejde. Hushold
4. Individuelle og kollektive faktorer. Sagsmæssige forhold af personlig-kollektiv indbundethed med forholdet sig for øje.
5. Opgaveformuleringer institutionelt. Dominerende anordninger.

Problem: Hvordan kan det gå til at en institution fældes på grundlag af det, som det har udviklet sig frem til at være en legitim varetager af. At være et socialpsykologisk fristed, frem for at betjene os af samme socialpædagogiske indfaldsvinkler og metoder som andre gør? Hvorfor så farligt med en lille variant, når mainstream-institutioner lider af fantastiske problemer med overmedicinering, vold, hærværk og dødsfald?

DET TERAPEUTISKE.

I Kritisk Psykologi kan ting synes meget abstrakte, men det er også - såfremt det er de rigtige "ting" man går frem med - meget enkelt. Kategorier kan åbne et felt, såfremt feltet er begrebet i sin indbundethed samtidig.

Fx problemet om autoritet. Anskuelse ud fra konkret analyse.

Når autoritet kommer på tale er det så regel i forbindelse med et autoritetsproblem. Enten for den enkelte, eller for sammenhæng, der er stødt på et problem.

Lad os antage vi støder på det inden for en terapeutisk sammenhæng. Lad os antage at det er brugeren, klienten, der bringer det ind. Et problem som brugerens forhold til dominerende andre, måske særligt nogen.

Hvor ligger problemet? Hvordan åbne det uden at reducere rummet for samtidige handlemuligheder? I det mindste må man sætte af i en "mindste-enhed", individets forhold til sine omverdensforhold, og med en tilgang der ikke på forhånd placerer problemets kerne det ene eller det andet sted, som fx intra-psykisk, relationelt, social dominans, autoritære andre og ikke-autoritære mig.

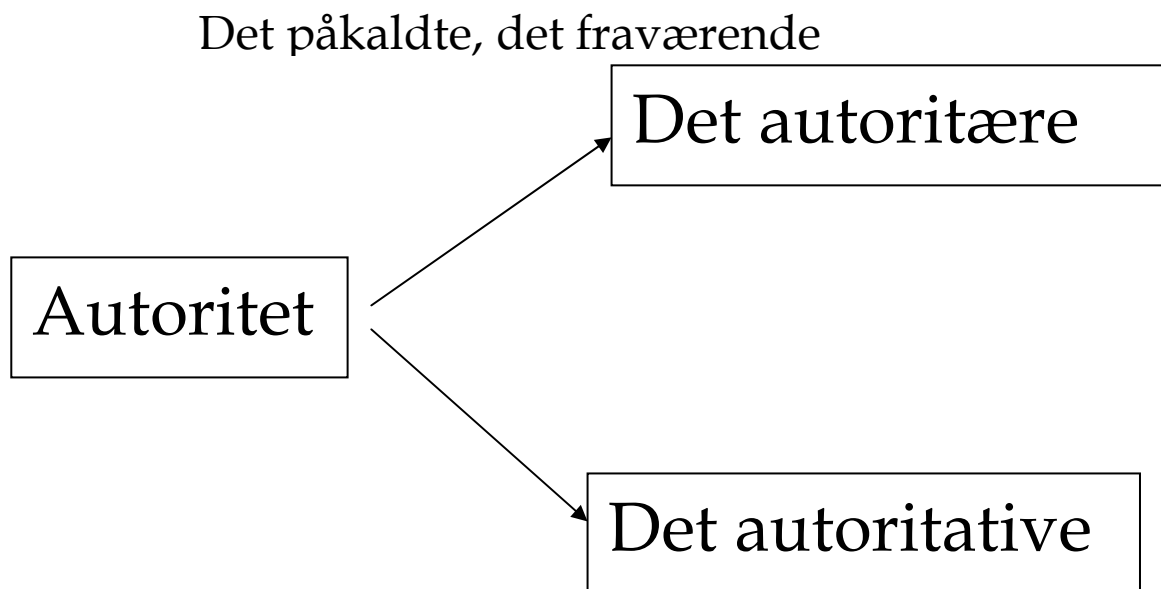
Et begreb der kan dette er til eksempel begrebet om 'autoritet' i dets differentieringer i 'det autoritære' som noget givet produceret af en art, og 'det autoritative', det ud fra sig selv virksomme.

Begrebet "autoritet" kan i Kritisk Psykologisk forstand knyttes til dét at være på højde med sin egen personlige virksomhedsform, at være sin egen autoritet, den der tænker selv, den der selv handler, den der føler sine egne følelser og handler på dem.

Kan man ikke dette, så kan man enten søge at fastholde en given position, og man kan blive låst fast i den. Da handler man sig ind i en "autoritær" position, som man eventuelt kan identificere sig med - af mangel på bedre, eller af mangel på over-skridende handlemuligheder.

Eller man kan tage opgaven, man stilles overfor, for pålydende som en opgave der skal løses. Situationen, sammenhængen, konteksten kræver det, eller man kræver det af sig selv. Det bliver da - hvis ikke man skal havne i den "autoritære" position - en udforskelse også af en selv. Det autoritative arbejde kræver at være tro må genstande, snarere end tro mod hvad der kan kaldes praktikerens, psykologen eller forskerens egeninteresser

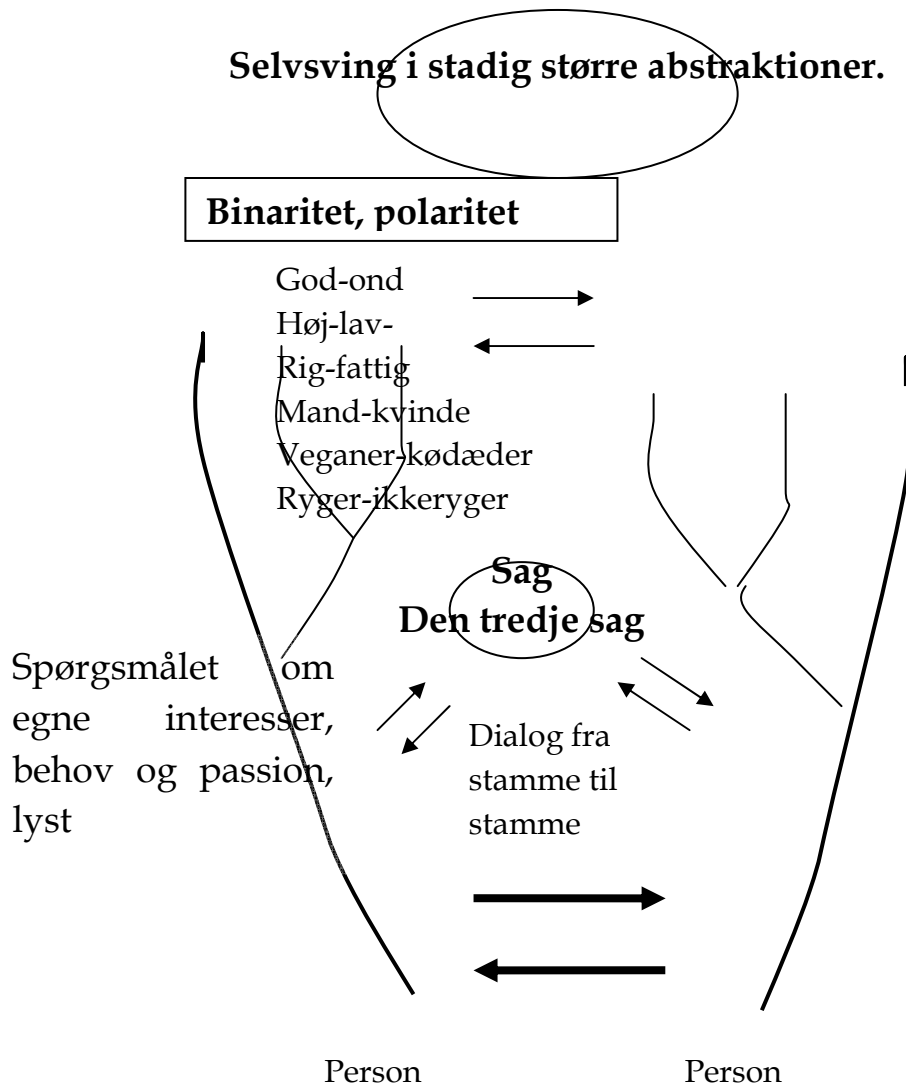
Til problemstillingen om autoritet.

Ovennævnte figur kan tænkes videre gennem at knytte problemet om autoritet til den enkelte som personlighed overfor andre personer som personligheder.

Dette skal gøres gennem en anskueliggørelse af den enkelte som en personlighed overfor andre, og hvad der stiller sig af udviklingsopgaver, hvis fx et autoritetsproblem skal takles. Figuren skal kalde "At være sin egen begrundelse".

At være sin egen begrundelse

Del 2: 19.11.2007 Marginalisering og psykiske konflikter konkret

Indledning	45	
Figur. Konkretum: foreløbigt produkt af udviklingsforholdet mellem alment og enkelt.	47	
Del I: Udgangspunkt	47	
Figur: At starte med den udviklede genstand	49	
Problemet om den manglende almenpsykologiske platform		52
Dobbeltopgaven i forskningsprocessen	52	
Figur: Psykologiens historiske forsvinden - og genoplivelse		53
Mainstreampsykologien og Freudo-Marxismens blinde plet		54
Psykologiske teoridannelser som abstrakte skemata	56	
Homo Abstrakticus	57	
De to akser i "Homo Abstrakticus"	58	
Figur: Skitserer vi først dette menneske:	58	
Figur: Konkrete angstformer	60	
Figur: Angstovervindelse	62	
At praktisere en enkeltteori	64	
Del II: Konkrete praksisbegreber.	66	
Figur. Subjektivt mulighedsrum. Individets dobbelte mulighedsforhold.		70
Livsførelsesbegrebet. Daglig livsførelse og det egentlige liv.		71

Indledning

Velkommen til denne anden del om "Marginalisering og forståelse af psykiske konflikter". Jeg skal søge at gå et skridt videre end sidste gang. Jeg skal prøve at kredse elementer til en psykologi ind, der har at gøre med konkret udforskelse eller med psykosocialt arbejde ud fra det konkrete individ, den menneskelige personlighed. Det omhandler yderligere bestemmelser om genstanden i en praksisforskningsproces, der skal sættes på begreb på vej ind mod den.

Ved sidste forelæsning valgte jeg fokus på den sociale/sociologiske konceptualisering af konteksten og sammenhængen for den valgte genstand. Jeg førte analysen frem til den Kritiske Psykologis egen dannelsesproces op igennem 60,70 og 80-erne. Analysen stoppede med fremstillingen af den centrale individual-videnskabelige grundkategori om forholdet mellem almengørende/udvidende handleevne overfor restriktiv indretten sig i det bestående, den restriktive handleevne (Holzkamp).

Nu omhandler det en videreførelse af tilgangen, så den psykologiske side kan åbne sig i udforskelserprocessen. Vi skal prøve at komme tættere på genstanden blandt andet ved at eksemplificere forskellige teoretiske koncepter.

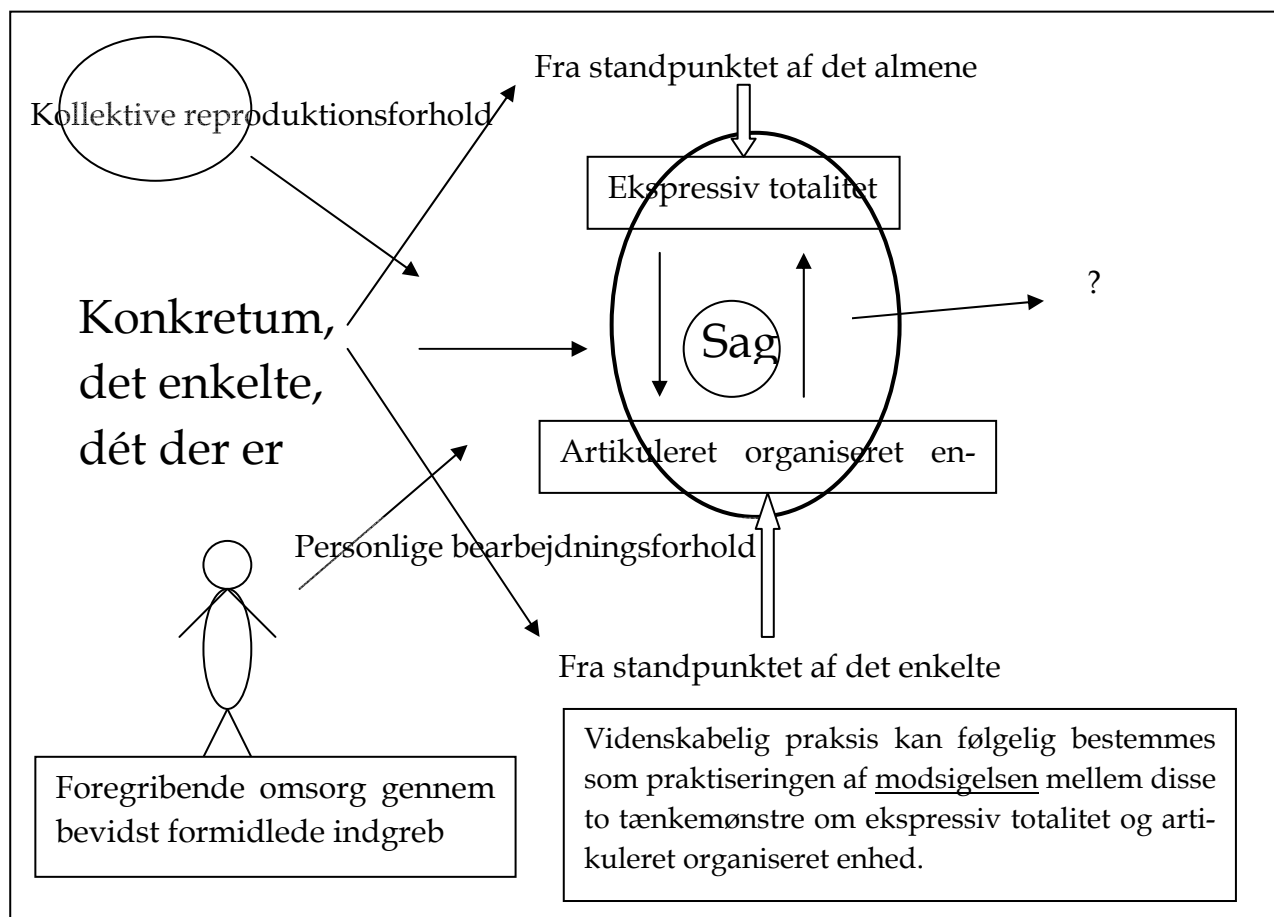
Lige som det ikke er nok at anvende teori på praksis, det to-ledede skema, så er det heller ikke nok at implementere en almenpsykologisk indfaldsvinkel på den bestemte praksis. Mennesket i den bestemte praksis, eksisterer som konkret individ, der ikke bare er en udvidet udgave af normalmennesket, men netop som dette individ, dette menneske i kød og blod, og hvis velbefindende og udvidede handleevne er sagens genstand. Hvordan præcisere en menneskelig psykologi for i dag, når man ikke bare skal konkretisere en abstrakt-almen psykologi?

Hvordan tage udgangspunkt i det konkrete, det eksisterende, det nuværende "fra oven" kan man sige, når dette netop er det ubegrebne? Som sådan står det erkendende subjekt over for og inden for en helhed; dog ikke kun en ubestemt, men netop bestemt form for udviklet helhed, hvilket er at se som et foreløbigt produkt af udviklingsforholdet mellem alment og enkelt.

Fra standpunktet af det almene kan det konkrete ses om "ekspressiv totalitet", og fra standpunktet af det enkelte kan som "artikuleret organiseret enhed"¹². Kardinalpunktet for videnskabelig praksis kan følgelig bestemmes som praktiseringen af modsigelsen mellem disse to tænkemønstre om ekspressiv totalitet og artikuleret organiseret enhed.

¹² For disse to udtryk se W.F.Haug 1983a: "Hält des ideologische Subjekt Einzug in die Kritischen Psychologie", AS 93, s.24-56, s.30 og 1984a: "Learning the Dialectics of Marxism", i AS100, s.8-35.

Figur. Konkretum: foreløbigt produkt af udviklingsforholdet mellem alment og enkelt.

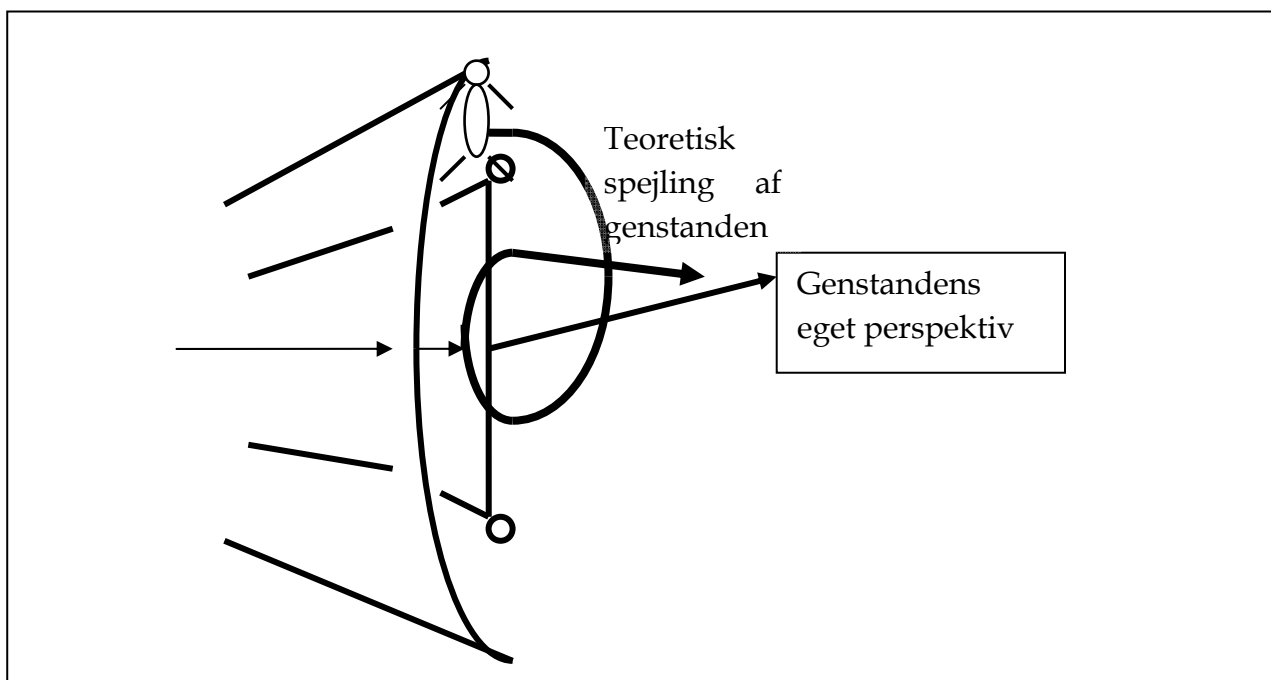
Del I: Udgangspunkt

Jeg skal vende billedet og tage udgangspunkt i konkrete menneskers konkrete problemer indenfor feltet "Marginalisering og psykiske konflikter". I sidste forelæsning fremlagde jeg en tavlerække hen i mod en praksisformsbestemmelse af det givne problem.

Det er imidlertid ikke nok med sådanne udviklende konkretiseringer. Det kan ende i teoreticisme. Omvendt: Smides det begrebslige væk, ender grebet om genstanden i en dataisme, en bestemmelse gennem en ophobning af empiriske træk. Så hvor-

dan løse konkretiseringsproblemet, når man ikke kan tage udgangspunkt i, at der eksisterer abstrakt-almene love på det sociale og psykologiske område. Tvært imod er love altid konkrete, og de virker gennem den mest udviklede form. Så vi starter med den mest udviklede form. Skematisk således:

Figur: At starte med den udviklede genstand

Denne nutid kan benævnes på mange forskellige måder, afhængig af udgangspunkt. Det være sig:

statskapitalismen, senkapitalismen

informationssamfundet

velfærdssamfundet

modernismen, postmodernismen, poststrukturalismen

.....

.....

neonazistisk laboratorium.

Det gælder ikke om at vælge side, mellem disse konkurrerende bestemmelser, men om konceptualisering. At tænke om og begrebsætte den form, man spontant tænker i, altså at tænke historisk. Forskellige områder har forskellige traditioner, lige som de enkelte områder typisk trækker på implicite antagelse om karakteren af individet, samfundet og relationen. Fx har økonomiske teorier ofte en flad menneskeopfattelse, hvor det drivende for mennesket ses som behov forstået som cyklisk optrædende mangel- og spændingstilstande af mere eller mindre organisk art, og

som kræver en fysisk-genstandsmæssig tilfredsstillelse, og dette eventuelt i en vis æstetisk form¹³.

Kan man nu gå ud fra, at når formaspektet opløses, at så står man overfor nogle udviklingslove, hvor det omhandler udvikling eller stagnation? Nej, det kan man desværre ikke. Vi har nemlig en problematisk herkomst. Vi er ikke bare blevet fritstillet som samfundsmæssige individer, ved udgangen af feudaltiden. Vi er på én og samme tid blevet gjort til både en offentlig person og en privat borger.

Denne dobbelt-eksistens for individet under de nuværende samfundsmæssige forhold er i stor udstrækning ubestemt i tidens teoribygninger, og praksisudfoldelser.

Individets dobbelt-eksistens under de nuværende forhold er en meget stor abstraktion. Den angår at alle og enhver på én og samme tid er gennemskåret af dimensionen offentlig person og privatperson eller privatindivid. Dobbelt-eksistensen modsøres af spaltningen mellem det borgerlige samfund og den politiske stat. Begge har sine forudsætninger i modsigelsen mellem almene og private interesser med privatejendommen som grundlag herfor. Det betyder, at klarer man sine private forhold - økonomi - sociale relationer, arbejde med videre - så bestemmer man selv lidt over det offentlige ind- og udblanding, og kan eventuelt "køre" med det offentlige, med private fordele til følge.

Har man derimod svært ved at begå sig, er uheldig eller står uden ressourcer, så spejles dette også i indgreb overfor ens social-økonomiske og juridiske position og situation, fx i form af bøder, indespærring, over tid hvad som helst.

Opsummerende kan vi sige: Man skal kort sagt hen ad vejen i vores samfund lære at klare sig selv, ikke først og fremmest sammen med andre, men med andre, samfundet og dets mennesker som middel, ikke som mål. Dvs. at i udgangspunktet for dét at klare sit liv, her skal man gøre andre, hinanden, til instrumenter for ens egen overlevelse. Jeg skal citere Marx for udtalelsen, at "derfor antager selve det fællesmenneskelige, samfundet, her snarere karakter af en ydre ramme om individet, frem for at være deres livsgrundlag".

Derfor er det også således, at bistandsklienter, arbejdsløse, psykisk syge, kriminelle med videre ikke kan skabe deres egen tilværelse; - Det skyldes at samfundet aktuelt

¹³ Jf. Birck-Madsen, K.: "[Behovenes problem](#)", 1989

ikke indeholder nogen strukturel tilstandsform, som man kan gribe ud efter, hvor "samfund" ikke bare er middel, men også mål i sig selv. Alt er hele tiden stedfortræder for næste skridt eller trin. Der er med andre ord ikke nogen overgribende socialitet til stede, for de individer, der lider under samfundets egne modsigelser.

Kan sådan noget skabes? Og skabes som mere og andet end tribuner over forgangne krigsforbrydelser, og som noget fremtidigt forhindrede. At skabe dette, er at skabe modmagt, da samfundet må siges at have afgivet foregribende omsorg som potentialitet, hvilket forklarer hvorfor "negative" behandlinger af samfundets enkeltindivider, såfremt de ikke umiddelbart synes at passe ind, kan danne norm.

Det er dog som om der allerede er sket et skred ned i barbariet, som det vil være svært at komme ud af, få til at gå tilbage. Det er blevet stuerent at tale om, at hospitaler, plejehjem m.v. "ikke yder omsorg og pleje" - sagt af en hospitalsdirektør - men "udbyder arbejdsydelse". Dvs. nogle grundforhold ved det at være menneske er allerede sat ud af kraft, når det er således at alderdom og sygdom ikke længere er sikret som en kollektiv opgave, men er blevet til et spørgsmål om prioritering og nærhed.

Derfor er det også, at gamle på plejehjem kan medicineres med antipsykotisk medicin, uden at de er psykotiske, og hvor det bare fortsætter årti efter årti. For 1 år siden advarede Sundhedsstyrelsen mod det store forbrug; det syntes jeg også de gjorde for 5 år siden, for 10 år siden, og også længere tilbage.

Samfundet er således ikke givet som en naturlighed, men hele tiden skal det skabes, af den enkelte, gennem sin familie, gruppe, arbejde, lokalområde, eller som borger i en nation. Lige meget hvad støder man hele tiden på andre, når man flytter fødderne, og så må man jo samarbejde i den form, der hidtil er givet: Konkurrenceformen.

Men for dem, der ikke er del heraf, eller ikke har nogen at slås med eller som ikke vil konkurrere, her er der intet, jo selvfølgelig

- Socialvæsenet
- Psykiatrien
- Fængselsvæsenet

Desværre er det "farligt" for ens kommende sociale integration og velbefindende, hvis man i nød bruger det - tendensen til at blive låst fast som svingdørsklient/klient - eller man bliver taget af dem. Men man kan jo ikke leve af ingenting, eller gøre sig usynlig og samtidig leve.

Kalle 22.10.2007

Problemet om den manglende almenpsykologiske platform

Problemet er i vid udstrækning utematiseret og dermed uløst i sit udgangspunkt. Det drejer sig om psykologien som videnskab og som videnskabelig profession først træder frem og lader sig koncipere med udgangen af feudaltiden, og indenfor kapitalformens efterfølgende udvikling. Det angår også formniveau, som den Kritiske Psykologi ved Holzkamp mangler at koncipere i udforskelsen af den konkrete individ som personlighed.

Som utematiseret vil praksis og udforskelsen af praksis blive forlenet med en blind plet, der nærmere bestemt kan ses som et paradoks. Da den menneskelige psykologi har eksisteret lige så længe som mennesket selv, stilles man over for problemet om psykologiens forsvinden op gennem samfundshistorien, for så at blive vagt til live igen med kapitalismens udvikling i forrige århundrede. Uden en løsning af dette paradoks, vil man blive henvist til at kredse om individet, uden nogen sinde at nå dets egentlige udviklingsdrivkræfter, da disse endnu kun lader sig koncipere ud fra individet selv, fra standpunktet af den konkrete personlighed.

Dobbeltopgaven i forskningsprocessen

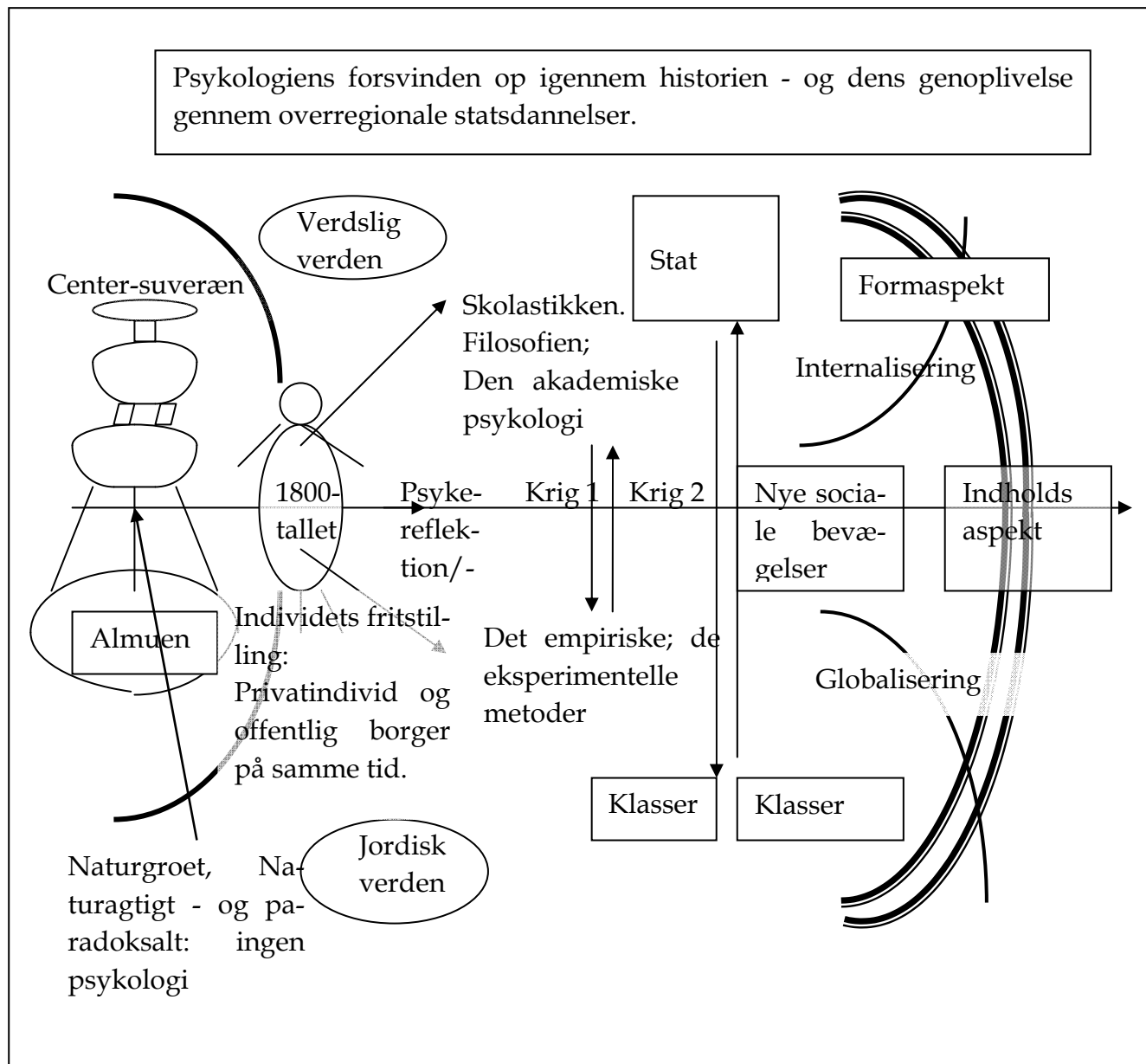
Så frem for en bevidsthedsfilosofisk naturalisering af denne afgivelse, må vi derfor hævde, at det kun er muligt at eksistere menneskeligt i vores samtid, når vi samtidig afslører de samfundsmæssige forholds pseudokarakter af at være en almen samfundsmæssig-menneskelig verden.

Da vi ligeledes kun kan gå fremad, når vi undlader at abstrahere fra vores problematiske herkomst - for kun således undgår vi også en videre befordring af ikke-løsning af modsigelser, idet selv den største omgåelse bygger på omgåelse af noget, netop det der abstraheres fra - så har vi for det videre en dobbeltopgave:

- 1 - vi skal opløse det naturlige islæt i den nuværende verden, og det kan kun gøres i denne selv, og
- 2 - samtidig skal vi befordre en løsning af de hermed forbundne, forbigåede og uudviklede samfundsmæssige betingelser, der ellers resulterer i fornyet cyklisk generering af genoplivelsens paradoks med menneskene som samfundsmæssig genfundet og tabt heraf.

Jeg skal gå videre fra sidst, omhandlende konkret udforskelse og praksis indenfor området af marginalisering og psykiske konflikter. Uden greb om paradokset, kan dagligdagens problemudviklende opgavesætten og det fælles samarbejde ikke overvinde sig selv..

Figur: Psykologiens historiske forsvinden - og genoplivelse

Man kan sige, at samfundshistorien med den sidste udvikling er tilbage til sit udgangspunkt, dengang det gik galt. Og det var længe før Feudaltiden. Man skal tilbage til forudsætningerne for at barbari kunne bygge sig op i perioden op til antik-

ken, og stjæle og forulempe den videre samfundshistorie og pervertere det fællesmenneskelige - den sanselige psykologi - og hvor emperiekrige, udbytning og undertrykkelse blev historiens normsættende fremskridtsgenerator.

Kant fortæller i den "Evide Fred", ud fra opdagelsen at jorden var rund, at selv om går til evigheden fra sine problemer, så kommer man tilbage til dem. Menneskene kan ikke længere løse deres problemer ved at gå væk fra hinanden - eller spise hinanden! Men alligevel er vores tankeformer meget tomme, når man spørger til den dér fælles kraft, der tilhører det nye. Ustyrlige produktivkræfter er sluppet løs. Lader sig tilsyneladende ikke stoppe. Menneskene må som gruppe, som folk, som nation og som generation se deres anstrengelser som bare et vip eller tip i den ene eller den anden retning, ikke som noget grundlæggende løsningstiltag.

Mainstreampsykologien og Freudo-Marxismens blinde plet

Mainstreampsykologi tematiserer ikke psykologiens historiske forsvinden og senere særlige genoplivelse. Den udforsker blot individet som naturindivid i samfundet, og som havende specificeret overlevelsesevne og udviklings-evne. Det være sig en ydeevne, en tilpasningsevne og/eller en systemkapacitet til selvreproduktion.

Freudo-Marxismen ser heller ikke dette som et problem, der kræver særlig udforskelse. Den ser kun den ene side, menneskets fritstilling i forhold til dets feudale bånd, og dets fremkomst som privatindivid og offentlig borger på samme tid. Det private individs psykologi må da studeres som privatindividets inderlighed, og individet som offentlig borger bliver da en del af sociologiens kapitalanalyse. Til første bygger man videre på Freuds psykoanalyse og psykodynamik, til sidste bygges man videre på kapitalanalyserne fra Marx. Og så man også samtidig få et problem om formidlingen de to systemer imellem. Lorenzers bud på formidlingsniveau - interaktionsformer - er nok det mest udviklede koncept indenfor de Freudo-Marxistiske tradition. Men det bliver det abstrakte individ, den konkrete personlighed som abstraktum, der opereres på, og når det er sådan i teorien, må praksis blive til manipulation af såvel det sociale som af individet, ud fra en forestillet slutform om en videre bestemt udvikling af det konkrete. Udviklingsmål tages fra det abstrakt forestillede individ, ikke fra individet selv i dets konkrete sociale indbundethed. Det glemmes, det bortabstraheres, at samfundet ikke er givet, men hele tiden stillet som en opgave for den enkelte at skabe, og under de nuværende vilkår, at skabe gennem løsning af interessemodsigelser.

Alt dette er umiddelbart skjult for individet. Når dets opkomst ses som en naturlig civilisationsproces ud af den mørke middelalder, og de lige så mørke verdenskrige, så lurer omhjørnet at gøre det endnu bedre. Oplysningsfilosofien, oplysningstankgangen, og til sidst Hegels verdensånd. Men det er ikke nok. Der må ske en løsning af psykologiens forsvindingsproblem, og psykologiens senere genoplivelse som reflektorisk verdensånd.

Løsningen er ikke svær. I bakspejlet må det konstateres, at den menneskelige psykologi - i overgangen fra plan til rum, fra okkuperingsdrift til bydannelse, Polis - ikke var stærk nok til ikke at indstifte en adskillende akse, de enkelte samfundsenheder, kollektiver og medlemmer imellem. Den menneskelige psykologi udviklede sig lokalt, stammeagtigt, uden greb om de andre uden for den selv, frem for grebet gennem åbent samvirke. Det er som om vi er ved at erfare dette i dag som klode, men nærmest sådan ad bagvejen, at vi er tvunget til at arbejde sammen, skal vi beholde vores klode også for vores efterkommere. Fra denne position kan der tales om, nutidigt, at det er vores "stammeerfaringer" med kernefamiliens position i vores lønarbejdersamfund, der danner norm for videre forestillet færden overfor for andre stammer i det fælles samfund. Hvad skal man yde for andre? For helheden? For sit eget bedste?

Der er en etnocentrisme forbundet med overgangen til verdenshistorie, men det er ud fra privatindividets udiskuterbare position i såvel teoridannelse som praksisudvikling. Det betyder at menneskets psykologi, dets liv med andre, bliver gjort til dets egen inderlighed, frem for til dets bevidst virksomme sanselighed i forhold til den totalsamfundsmæssige proces. På sin vis kan man sige, at først Freud og psykoanalysen, så måtte der komme en gentagelse af analysen, når individets position i den samfundsmæssige formidlingsproces, fik nye træk. Det blev postmodernismen, poststrukturalismen, dekonstruktivismen m.fl. lod at blotlægge den nye form for samfundsmæssig inderlighed, den abstrakte sans der selvfølgelig ikke er levedygtig.

Tilbage er konsekvenserne for teoribygning. Bortabstraheres ovenstående, så fremtræder det nuværende individ som normalindividet - hvad det så end er. Omvendt kan man sige, at individet bestemt gennem det normale, det er det herskende samfunds tale. Man bliver blind, selv om man har en psykologi der vil mennesket det bedste, stræbes der herefter. Dét, man taler til, eksisterer ikke. Det er "fetish", stedfortræder for den manglende psykologi, der selv lader menneskene komme sanse-

ligt til orde overfor virksomme andre. At stræbe efter normer, som menneskelig personlighed, er at gøre sig selv til en permanent undtagelse.

At gøre det modsatte er at gå efter gåden, at det afslørede sig i dette tilfælde, at det abstrakte større ikke holder.

Psykologiske teoridannelser som abstrakte skemata

Betragtes de forskellige psykologiske traditioner og psykologidannelser indenfor det psykologiske felt, så fremtræder der bestemte strukturerende akser, som lader et ganske bestemt menneskebillede konkretisere.

Som nævnt i Del 1 er der hele tiden faren for i sin tilnærmelse til praksis, at man lader sig styre af en tilgang, der ikke er tilstrækkelig, ikke når eller skyr den genstand at gøre, man gerne vil udforske. Dette kan nu præciseres nærmere. Kan man ikke komme ind i historien for genstanden, så er det heller ikke muligt at åbne genstanden for bevidst videre udvikling. Man må da nøjes med en "kredsen om", med ydre løsningstiltag til følge. Men vil man sin genstand, så må dette overvindes.

Paradokset løser sig selv op indefra. Forsvindingsnummeret og genoplivelsen af den menneskelige psykologi er sider af samme sag, Det sanselige som globalt problem. Både tidligere og nu trænger en sanselig verden ind på os, men i modsætning til tidligere, har det globale antaget overindividuel gestalt, i hvert fald med klimaet som stedfortræder for det egentlige problem. Når alle kan tale om vejret i forvejen, hvad bliver så det næste.

Træder man ind i praksissammenhænge, i professionsøjemed, i forskningsprocesser, er der menneskelige problemstillinger til stede. Ud fra ens tradition, ståsted, standpunkt i forhold til det hele, og ens opdrag med mere, vil man praktisere en bestemt tilgang. Hvordan udvikle denne tilgang gennem virket med den anden?

Det kan man, ved at "præsentere den". Det gøres igennem den begrundede indføring af problemet og dets begrundelsessammenhæng, som det anskues at være. Betydningen kan komme til diskussion, og præcisere begrundelsesantagelser, eller helt revidere disse. Problemet her er et problem mellem de almene kategorier for feltet og de for feltet enkeltteoretiske teoribegreber.

Homo Abstrakticus

Hvis det er rigtigt, at teoridannelse tendensagtigt løber frem imod abstrakte løsninger, grundet det ureflekterede i vores dobbelte eksistensgrundlag, så må de også side om side, som hinandens supplement, kunne indplaceres i samme form. Det kan de også.

Jeg skal for det følgende præsentere en figur, der kommer til syne, når man prøver at tage de strukturerende akser for de forskellige psykologier eller psykologiske traditioner, der optræder. Det er en figur, jeg er stødt på i forbindelse med et forsøg på at indkredse angst som et forhold ved livets eksistensopretholdelse. Det menneskesyn, der træder frem her, er det menneske, som den Kritiske Psykologi i sin start i 1970'erne sagde fra til at studere nærmere – det enkeltstående individ, det isolerede individ, det fritsvævende eller det abstrakte individ – til fordel for studiet af det virkelige menneske. Det er tilsyneladende en "naturlig formmæssig selvfølgelighed", at mennesket er et privatmenneske, der kun eller først bliver samfundsmæssigt aktiv og handlende, når det træder ud i offentligheden. Det er et sådant menneske, man finder over alt i den dominerende faglitteratur og faktisk også empirisk. Et sådant menneske må følgelig kunne afbilledes – og det kan det også. Det kan beskrives med to akser, som spejler, at vi har med et individ at gøre, der såvel er udleveret til sig selv som udleveret til sit sociale liv. For individet er dette er grundlæggende handlingslammelse. Og uden handlinger, der løser op, bliver individet udleveret til sine omstændigheder. Kvaliteten af individets forhold til sit sociale liv, vil da være "angst", angst for fremtiden, angst for hvad der sker, angst for om man klarer den, og hvis ikke, hvad der så sker. Angstens væsen er at være svar på handlingslammelse.

Med "Homo Abstrakticus" kan man sige, at man står over for et individ i potentiel fare for udviklingen af manifest angst, eller være i angst som grundlæggende tilstandsform. Individet holder sig oppe på sit energiniveau, taber mere og mere det konfliktende i sagen af syne, sagsaspekter glider ud og blive stressorer, der kræver handlen. En særlig funktionskreds etablerer sig i og overvejende individets almene virksomhedsformer. Personligheden bliver til mærkbar dissonans mellem socialitet, psyke og krop, og det sociale kollektiv udskiller sig for individet til adskilt fornuft. Hvordan bemestre mit liv!

De to akser i "Homo Abstrakticus"

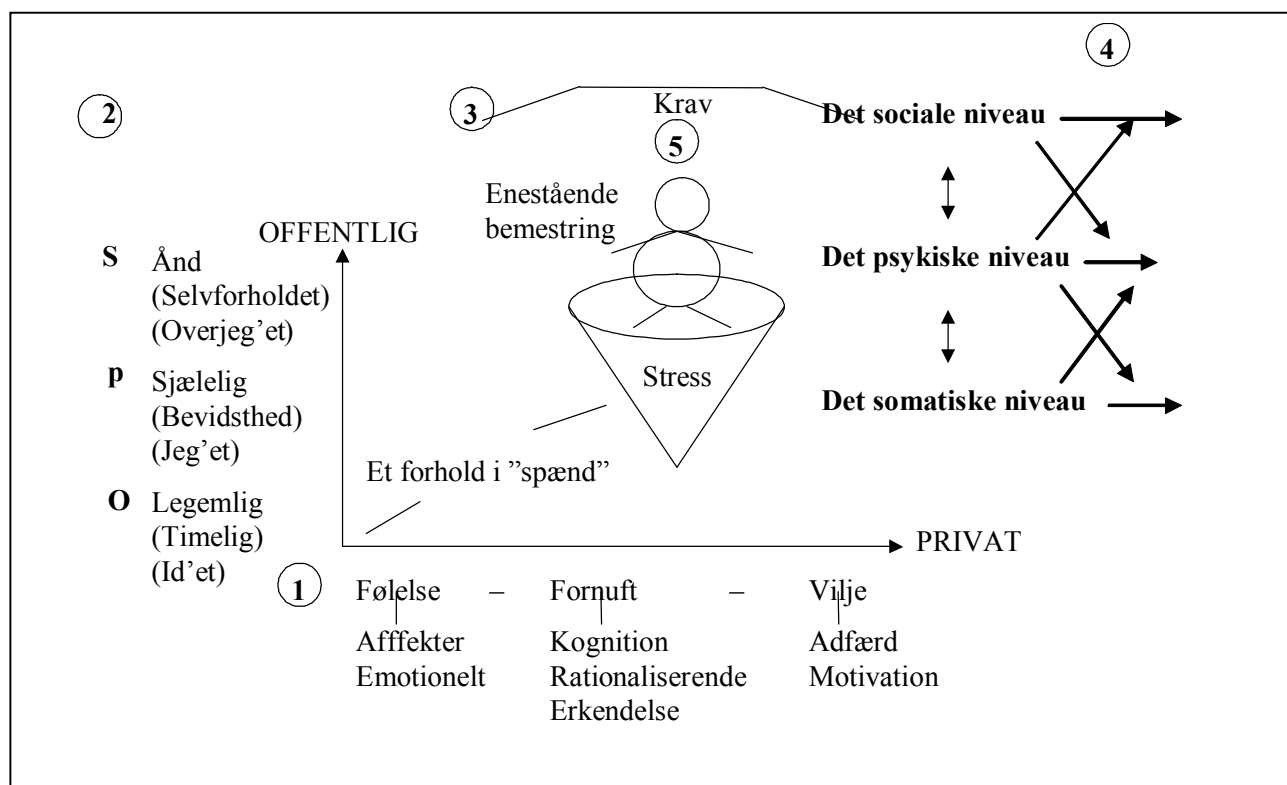
Der træder to grundlæggende funktionskredse frem.

Den ene akse i funktionskredsen: Følelse - fornuft - vilje (adfærd, motivation)

Den anden akse i funktionskredsen: Organisme - psyke/individualitet- socialpsykologi / sociologi

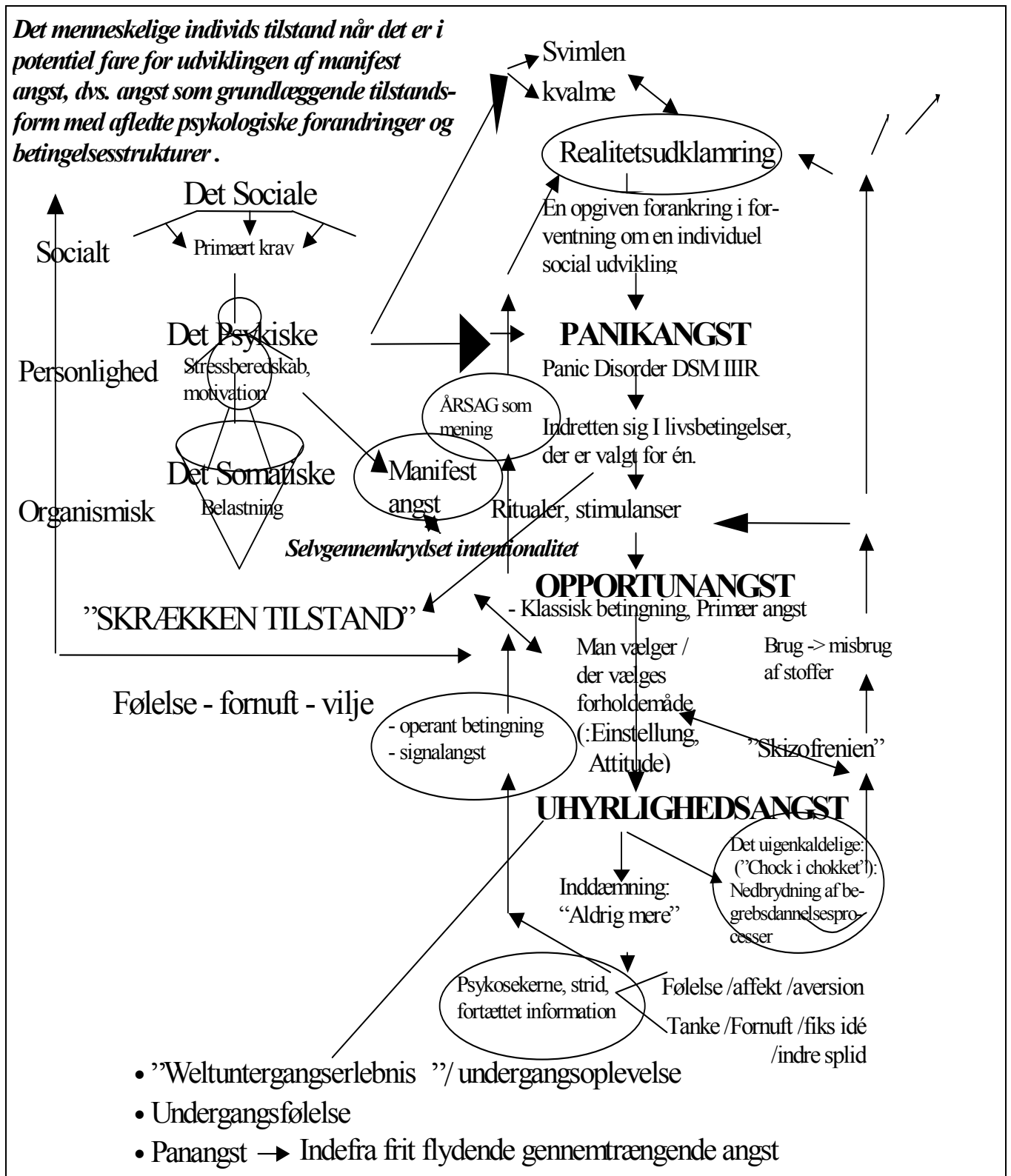
Figur: Skitserer vi først dette menneske:

Om det konkrete individ, personligheden, i denne tilstand kan siges, at det er i potentiel fare for udviklingen af manifest angst, dvs. angst som grundlæggende tilstandsform. Som menneske betragtet er der noget farligt på spil hele tiden. Det kan ikke nøjes med at forblive ved sig selv - det er sat under pres for forandring, materielt eller ideelt. Paradoksalt nok må man sige, at alle forskellige definitioner af angst eller angstteorier sætter af herfra. Og lige så paradoksalt: Dette menneske op-

træder som repræsentant for normalmennesket; dets bestemmelser er ikke et produktivt udviklingsforhold mellem alment og enkelt, men en særlig restriktivitet i individ-samfunds-forholdet, der tendentielt ophæver personlighedens subjektivitet. Tegnes de forskellige angstformer på, så får følgende figur:

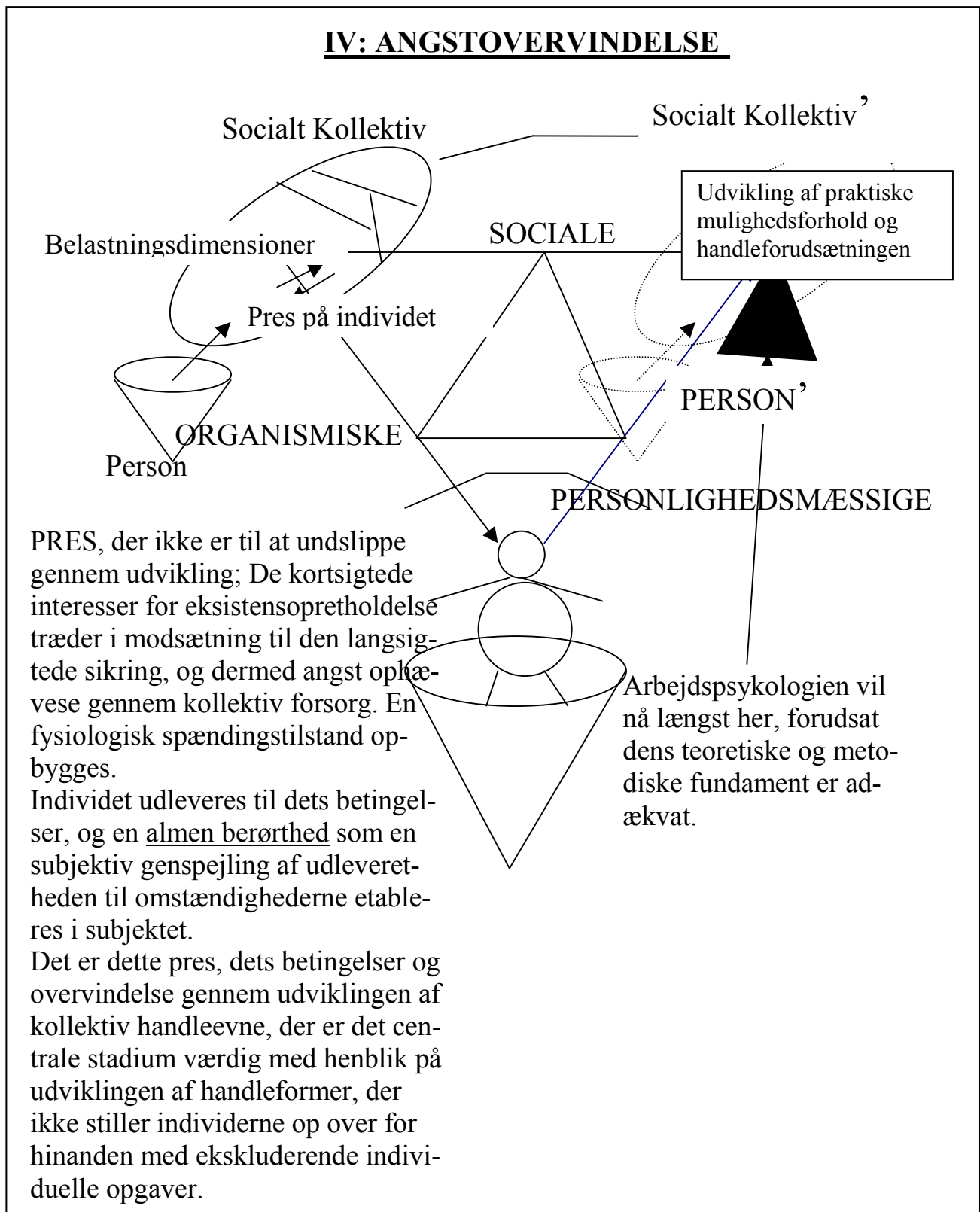
Figur: Konkrete angstformer

Det ligger hele tiden lige for, at løse problemet med mere af det samme, gennem endnu større abstraktioner, hvor det for problemet særegne, blive stadig mere uvæsentlig i begrebets form, og heller ikke længere særskilt objekt for arbejdsvirksomheden, hvis formål ellers er at overvinde det.

Til figuren udspringer 3 behandlingsstilgange, som også er kendt under konceptet "Den tresporede behandlingsindsats", hvor det social og sundhedsmæssige system intervenserer socialt, individuelt-psykisk og somatisk, men ikke ud fra det givne problem hos individet, men ud fra dets i forvejen givne placering i behandlingssystemet. En løsning af individets problem, modsat den fordobling der ligger heri, findes ved at betragte den bevægelse, der socialt kan ophæve problemet hos individet.

Figur: Angstovervindelse

Så frem for en bevidsthedsfilosofisk naturalisering af denne afgivelse af subjektivitet, der sker spontant gennem de spontane tankeformer knyttet til overbelastning, må vi derfor hævde - jf. vores tidligere opstillede dobbeltopgave - at det kun er muligt at eksistere menneskeligt i vores samtid, når vi samtidig afslører de samfundsmæssige forholds pseudokarakter af at være en almen samfundsmæssig-menneskelig verden. Da vi ligeledes kun kan gå fremad, når vi undlader at abstrahere fra vores problematiske herkomst - for kun således undgår vi også en videre befordring af ikke-løsning af modsigelser, idet selv den største omgåelse bygger på omgåelse af noget, netop det der abstraheres fra.

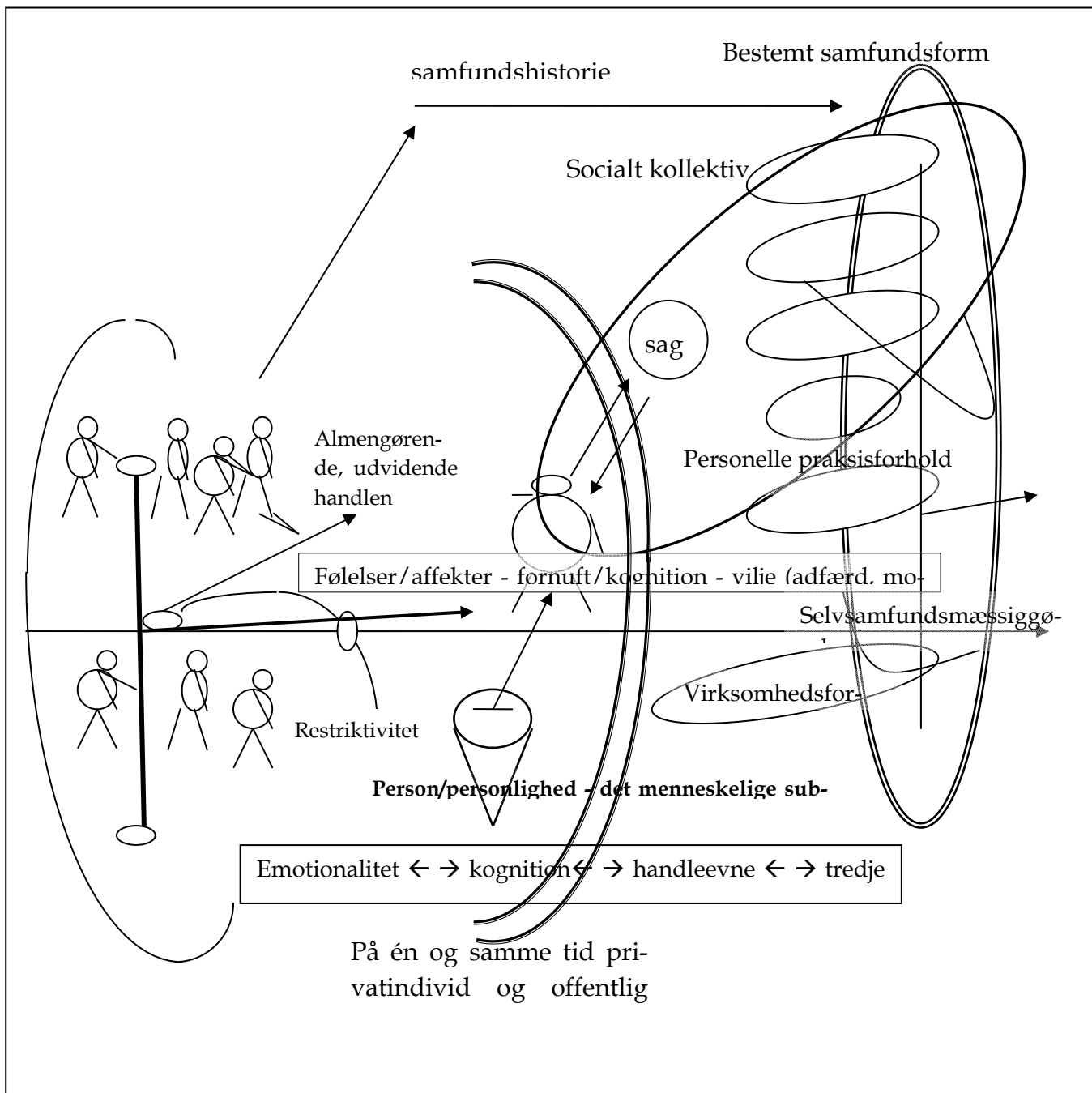
Gangen i ovenstående kan anskues.

Når vi trækker på vores almene begreber ind mod genstanden, må vi konkretisere dem med begreber fra genstanden selv, ud fra hvordan den umiddelbart præsenterer sig for os, for den der nærmer sig, for herigennem at få en middelbar, reflektorisk og genstandsbegrundende tilgang for videre færd.

Men i dette spændingsfelt er tingene ikke som de udgiver sig for at være.

Talen til et felt må være en tale til grundforholdenes udviklingskraft, i deres sammenhæng med egenbestemmelser fra feltet.

At praktisere en enkeltteori

Jeg skal gå videre fra sidst, omhandlende konkret udforskelse og praksis indenfor området af marginalisering og psykiske konflikter. Hvad der tabes, uden paradokset, er i dagligdagen den problemudviklende opgavesætten og det fælles samarbejde. Man kan sige, at det, der bærer den nye personlighed, det er de endnu uudvik-

lede grundforhold, og hvis herkomst er stridbar, da dens videre fremkomst strider mod den spontane orden¹⁴.

Det betyder konkret, at når en person står i en problemsituation, hvor man kan tale om at det forefundne gjorte er den restriktive forholden sig, modsat den udvidede forholdemåde, så skal det samtidig medtænkes at formen for problemet, hvori problemet bevæger sig, selv er restriktivt funderet i forhold til andre former.

¹⁴ Prøver vi på ovenstående grundlag at fastholde begge fikspunkter, så fås følgende opgave eller dobbelt-opgave: vi skal opløse det naturlige psykologiske islæt i den nuværende verden, og det kan kun gøres i denne selv, og samtidig skal vi befordre en løsning af de hermed forbundne, forbigåede eller uudviklede samfundsmæssige betingelser, der ellers resulterer i, at opståelses-paradigmet fortsat lever sit eget uproblematisk liv, frem for at blive overvundet i en videnskabelig menneskelig psykologi. Vi søger mao. svar på spørgsmålet om, hvad der betinger og hvad der overvinder, at den almene menneskelige psykologi op igennem samfundshistorien forsvinder, hvilket sker i antikken med Aristoteles, for så at dukke op i ren pragmatisk og eklektisk form som 'psykologisk ideologisk kompetence' flere tusinde år efter med den kapitalistiske produktionsproces.

Del II: Konkrete praksisbegreber.

Der er stillet spørgsmål til, hvordan begreber fra Kritisk Psykologi anvendes, samt også hvordan centrale begreber skal opfattes og forstås. Det gælder særligt begreber knyttet til praksisudforskning af handlende subjekters virksomhed.

A. Samfundsformens selvsamfundsmæssiggørelse:

Først til de store begreber, der bærer det hele:

0. Praksisform, genstandsmæssigt arbejde, virksomhed, kooperativ virksomhed, arbejdsvirksomhed; uafsluttet samfundsmæssig udvikling; den subjektive faktor; individuel/kollektiv selv- og medbestemmelse, foregribende kollektiv omsorg.

Praksisformer er at opfatte både horisontalt og vertikalt, og i den grad de udvikles til arbejdsvirksomhed, medbestemmer de udviklingen af individets objektive livsbetingelser og de tilsvarende for individet subjektive gribeside.

B. Samfundssiden:

Begreber på samfundssiden, knyttet til samfundsformen for den menneskelige personligheds udvikling: selvsamfundsmæssiggørelse som udviklingen af den enkeltes personlige medbestemmelse. I fokus er særligt:

1. Objektivt bestemte historiske livsbetingelser¹⁵

C. Formidlingsniveauer:

Forholdet individ-samfund respektivt person-kollektiv formidles ikke direkte, men gennem systemet af praksisformer, hvor der kan udskilles to formidlingsniveauer:

2. Betydnings- og handlesammenhænge

3. Subjektive handlegrund og differentieret i subjektivt begrundet og subjektiv funktionel, ud fra den situations- og positionsspecifikke placering.

D. Individsiden:

Fra individets side omhandler det følgende gribe- og handleside:

¹⁵ De fem individual-videnskabelige niveauer fra Holzkamp: "Grundlegung der psychologie", Campus 1983

4. Psykiske dimensioner ved handleevne og velbefindende
5. Det biologisk-fysiologiske niveau

E. Handlesammenhæng:

Af andre centrale begreber er begrebet om "handlesammenhænge". Det kommer fra Holzkamp, og er en præcisering af de givne samfundsmæssige praksisformer, som individer indgår i, lever deres liv igennem og hvorigennem de udvikler deres liv. Et tidligere begreb er begrebet om "individualitetsform" fra L.Séve, der angår det samme, netop de for individet forefundne og tilknyttede samfundsmæssige handlemuligheder og krav, givet ud fra dets historisk tilblevne position, og som for Séve bestemte individets unikke særegenhed. Dvs. for Séve er vores forskellighed givet ud fra samfundets naturlige arbejdsdeling, at det er denne der gør os grundlæggende forskellige, ikke vore biologiske genotype. Holzkamps begreb om "handlesammenhænge" kan ses som et præcisering af Séve's begreb om individualitetsformer, men med individet som subjektivt medbestemmende sin formidlingsproces til samfundet gennem personlig bearbejdning af sine givne arbejds- og virksomhedsformer. Handlesammenhænge kan ses som praksisformer, struktureret ud fra bestemte mål-middel-forbindelser, hvorigennem individer i tid og rum realiserer deres krav og muligheder, eller individet realiserer ikke disse krav.

Morten Nissen sætter specielt af i begrebet om "handlesammenhænge", og forsøger at udvikle en teori herom¹⁶. Det angår "brugerindflydelsen" i psykosocialt arbejde, der naturligt nok ikke kan anskues som enkeltindviders private handlinger, men kun som personlige handlinger i et livssikringsperspektiv, hvilket kun er muligt med andre. Vil man analysere mulighederne for brugerindflydelse, skal man altså have et medie for at øve sin indflydelse og et begreb herfor er fx handlesammenhænge.

F. Praksisfællesskab; Grænsefællesskab¹⁷:

Ligeledes er der begrebet om "praksisfællesskaber", som er taget til sig af den Kritiske Psykologi. Begrebet kommer fra J.Lave & E.Wenger¹⁸, og angår "deltagelse i et

¹⁶ Jf. Morten Nissen: "Brugerindflydelse og handlesammenhænge i psykosocialt arbejde", PHD-afhandling Psykologisk Laboratorium, København 1994.

¹⁷ Line Lerche Mørck har arbejdet meget med disse, se "Grænsefællesskaber. Læring og overskridelse af marginalisering", Roskilde Universitetsforlag 2006.

¹⁸ Lave, J. & Wenger, E: "Situert læring og andre tekster", Hans Reitzels Forlag 2003.

virksomhedssystem, hvor deltagerne har en fælles forståelse af, hvad de laver, og hvad det betyder for deres liv og for deres fællesskaber" (s.83).

I forlængelse heraf kan der også tales om "grænsefællesskab" som et begreb for fællesheden/r på tværs af forskellige praksissammenhænge.

G. Deltagerbaner; legitim perifer indlæring:

"Deltagerbaner" er ligeledes et begreb, der skal søge at fange, hvordan menneskelige subjekter indgår i forskellige handlesammenhænge og praksisfællesskaber, og herigennem hvordan subjekterne kan styrke deres samfundsmæssige greb om virkeligheden, hvor langt det er muligt og på hvilke måde, eller om de ingen muligheder gives for individuel og samfundsmæssig indflydelse.

Og så er der endelig

H. Livsførelsesbegrebet

I forbindelse med forsøg på etableringen af en lære-teori om det handlende subjekt, stødte Holzkamp på, at læring omhandler den forbindelse det enkelte subjekt står i, i sit forhold til sine omstændigheder. Læring er ikke bare indoptagelse af undervisningsmateriale, men læring foregår for individet hele vejen rundt, som forudsætning for at det personlige subjekt kan oppebære sit liv. Til at fastholde denne - for læring - større platform, indfører K.Holzkamp begrebet om "livsførelse". Holzkamp indfører en skelnen mellem en relativ autonom cyklisk 'daglig livsførelse', og et 'egentligt liv', hvilket Dreier benævner med en "teoretisk konstruktion", men som gør det muligt at overvinde modsigelsen mellem det faktisk forefundne, de sociale vilkår, og den måde individet griber sit liv på, ud fra dets grunde og dets betydninger i forhold til de givne objektive betingelser. Det trækker begrebet om "social selvforståelse" med, som et begreb for en "forståelse af min grunde til at føre mit liv, sådan som jeg gør - eller til at ville ændre min livsførelse"¹⁹.

Dette fører analysen direkte ind i det menneskelige subjekt, da dets forhold til dets livsbetingelser samtidig blotlægges. Jeg skal citere Dreier for følgende rettesnor:

"Da vi lever i modsigelsesfyldte forhold, præges vores livsførelse af den dobbelte subjektive problematik, den kritiske psykologi har viet så megen opmærksomhed (fx Holzkamp 1983) og udviklet en række begreber om - nemlig modsigelsen mellem på den ene side at udvide rådigheden over mine livsforhold og på den anden side at vende denne mulighed ryggen i

¹⁹ Dreier, O.: Indledning i "Daglig livsførelse som subjektvidenskabeligt grundkoncept", K.Holzkamp 1995, oversat til dansk i Nordisk Udkast nr.2, 1998, s.3-31.

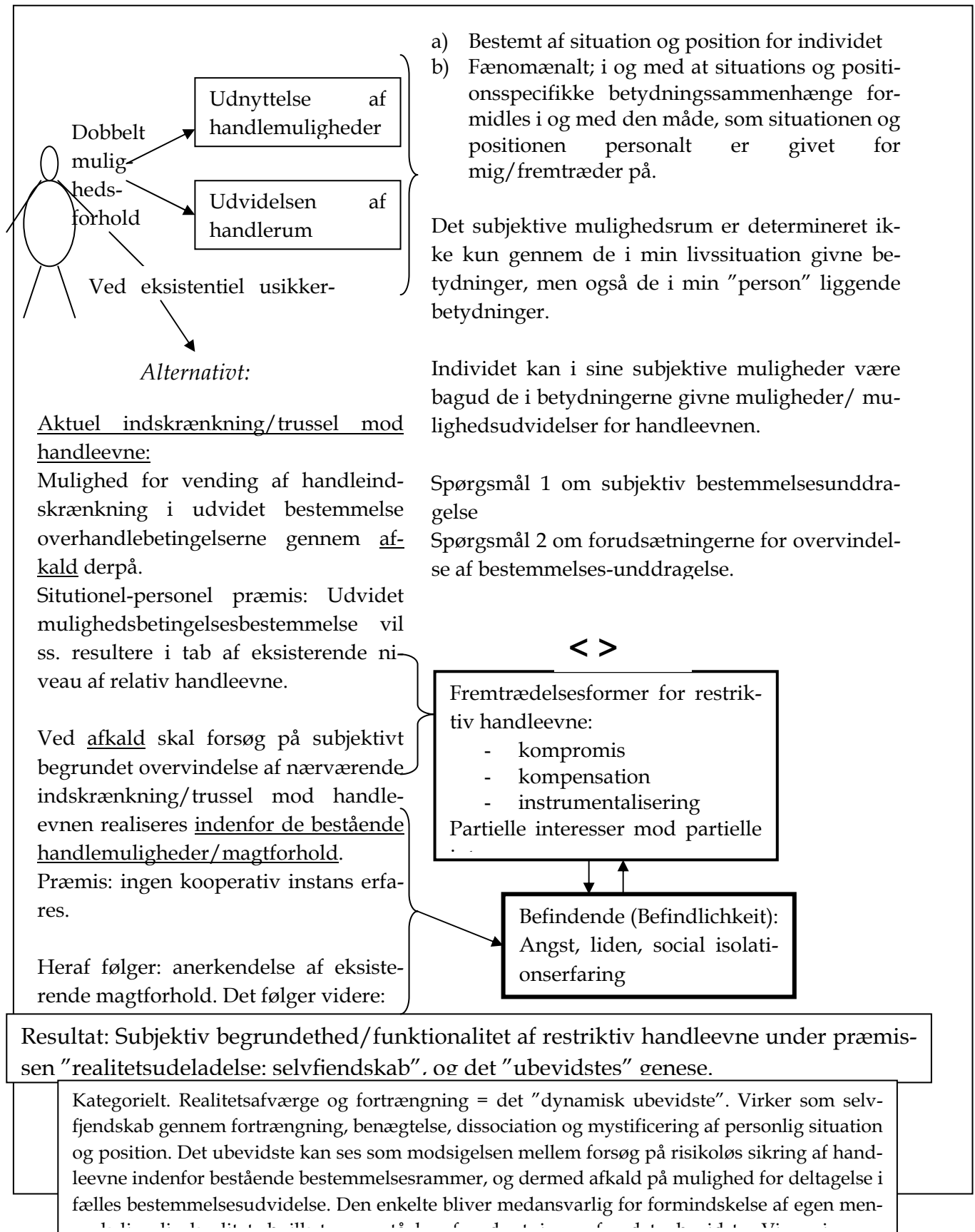
forskellige forsvarsprægede former for selvretfærdiggørelse pga. trusler mod den nuværende stabilitet i min tilværelse. Selvforståelsen og livsførelsen bliver problematiske, og den kritiske psykologi ser det som sin særlige opgave at være en subjektvidenskab om det problematiske frem for det selvfølgelige”.

Med ovennævnte begreber kan vi nærme os udforskelsen af konkrete individers handlinger i givne sociale sammenhænge, med henblik på afdækning af restriktive forhold og betingelser, og udviklingen af udvidende, almengørende forhold.

Udforskelsen fra individets side omhandler fremanalysen af det ”subjektive mulighedsrum” for den givne person overfor en indretten sig i det bestående. Skematisk efter Holzkamp²⁰ således:

²⁰ S.367-382 i K.Holzkamp: ”Grundlegung der Psychologie”, 1983 Campus.

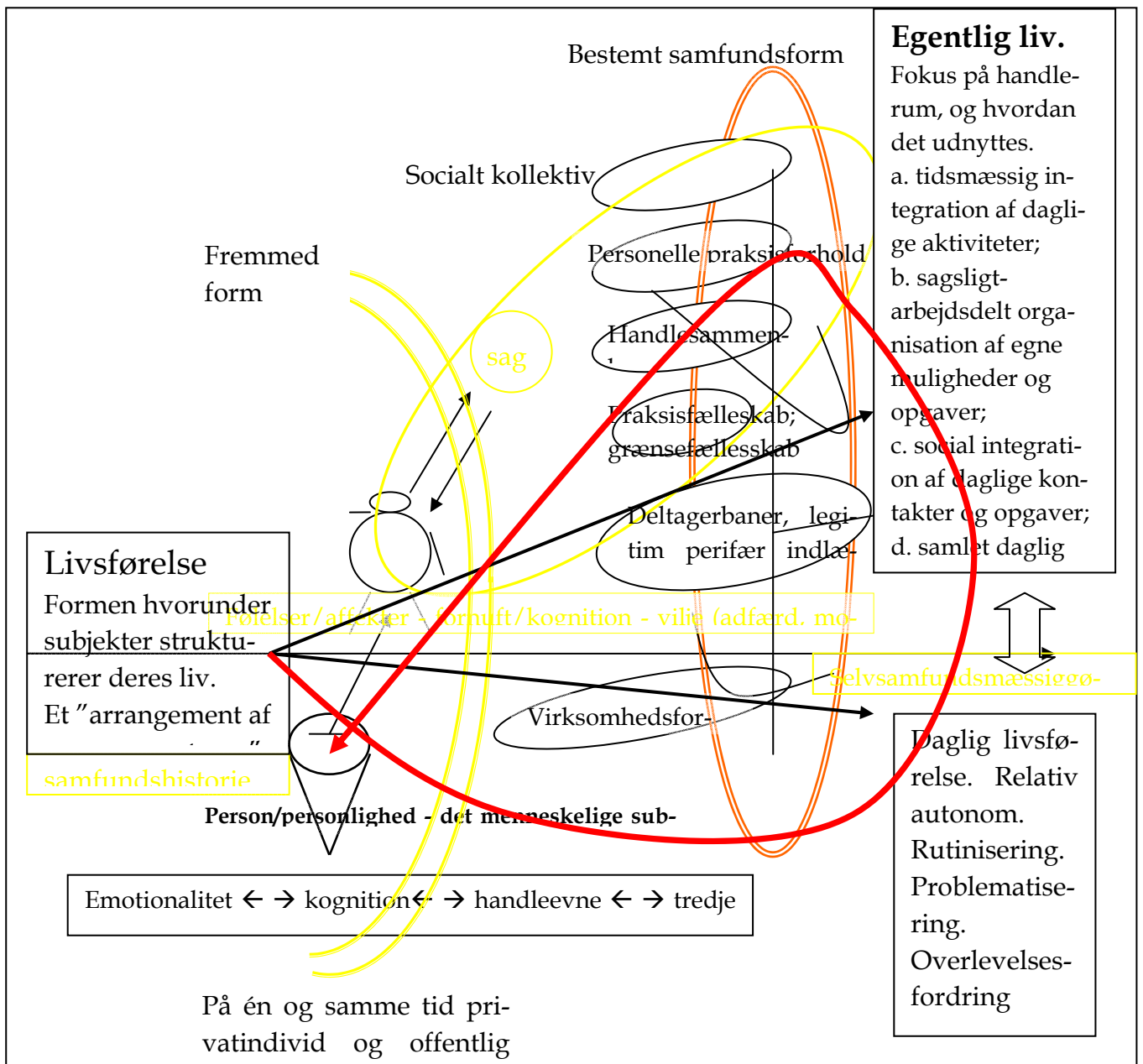
Figur. Subjektivt mulighedsrum. Individets dobbelte mulighedsforhold.

Vi kan nu vende tilbage til det enkelte individ i sin sociale sammenhæng, ud fra "livsførelses"-begrebet fra Holskamp. Nu er det ikke længere et subjekt, der tematiserer og stiller problemer op om noget uden for sig, godt nok fra et subjektstandpunkt, nu bliver det muligt gennem et begreb, et koncept om modsigelsen mellem daglig livsførelse og egentlig liv, at studere individet ud fra sig selv og som personligt subjekt for egne livsprocesser. Og dermed afdække handle- og mulighedsrummet for almengørende psykologisk udvikling.

Livsførelsesbegrebet. Daglig livsførelse og det egentlige liv.

At søge at oparbejde og indarbejde en subjektvidenskabelig personlighedsteori i den samfundsmæssige praksisstruktur.

Forholdet mellem det almenpsykologiske, det empirisk bestemte, det enkeltteoretiske og bevægelsen herimellem er det opgaven at udarbejde i det personlige subjekts perspektiv, således at den psykologiske bestræbelse åbner virkeligheden og gør det muligt for individet at handle almenførende på sine behov og udvidende på sine sociale livsomstændigheder.

□

Kalle 22.10.2007